

”Suomessa ei työllä elä, saati sitten rikastu”

Työssä käyvien ihmisten sukupuolittuneet köyhyyskokemukset

Ella Nieminen

Kandidaatintutkielma

Sosiologia

Yhteiskuntatieteiden ja

Filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2020

ABSTRAKTI

Työssäkäyvien ihmisten sukupuolittuneet köyhyyskokemukset

Ella Nieminen

Sosiologia

Kandidaatintutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Hanna-Mari Husu

Syky 2020

Sivumäärä: 34

Tarkastelen tutkimuksessani työssä käyvien naisten ja miesten sukupuolittuneita köyhyyskokemuksia. Köyhyys liitetään usein mielikuviin absoluuttisesta köyhyydestä. Tutkimukseni tarkoitus on tuoda esille, että köyhyyttä esiintyy myös yhteiskunnassa näennäisesti pärjäävien piirissä. Tutkimus tuo esiin, miten eri tavoin naiset ja miehet reagoivat köyhyyteen ja, mitkä sukupuolittuneet käytännöt siihen vaikuttavat taustalla. Teoreettisena viitekehyksenä tutkimuksessa toimii Pierre Bourdieun habitus, intressi sekä hysteresis -käsitteet. Erityisesti sukupuolittuneen habituksen käsite tutkimuksessa auttaa jäsentämään ihmisten kokemuksia ja selityksiä heidän sukupuolittuneille tavoilleen tuntea ja kokea.

Aineistona tutkimuksessa käytän Mikko Jakosen keräämää Töissä ja köyhä aineistoa, joka koostuu vapaamuotoisista työssä käyvien köyhyyttä koskevista kirjoituksista. Analysoin aineistoa sisällönanalyysin avulla tavoitteena löytää eroja työssä käyvien henkilöiden subjektiivisista kokemuksista. Analyysini osoittaa, että köyhyyskokemukset ovat vahvasti sukupuolittuneita, mutta niiden alkuperä on usein, sekä miehillä että naisilla, kokemus yhteiskunnan normien mukaisen sukupuoliroolin täyttämättömyydestä ja siitä aiheutuneesta arvottomuuden tunteesta. Tulokset osoittavat naisten reagoivan köyhyyteen usein stressin, väsymyksen ja ahdistuksen kokemuksilla, oman hyvinvoinnin laiminlyömisellä sekä kohdistamalla huomion omaan kehonkuvaan. Miehet puolestaan reagoivat köyhyyteen erilaisilla aggression ja turhautumisen muodoilla sekä muun muassa rationalisoimalla omaa epätoivottua tilannettaan. Tutkimukseni osoittaa, että kokemuksia ohjaa sukupuolittunut habitus ja siihen liittyvä julkisen tilan epätasainen jakautuminen sukupuolten välille.

Avainsanat: köyhyys, sukupuoli, habitus, kokemus, epätyypillinen työsuhte

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	4
2 YHTEISKUNNALLINEN KONTEKSTI	6
2.1 Working poor	6
2.2 Muutokset Suomen työmarkkinoilla	8
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	11
3.1 Sukupuolittunut habitus	11
3.2 Intressi ja hysteresis.....	13
4 AINEISTO JA METODIT	15
4.1 Aineiston kuvaus	15
4.2 Metodi.....	16
4.3 Aineiston käsittely	17
5 TULOKSET.....	18
5.1 Naisten köyhyyskokemukset	18
5.1.1. Henkisen jaksamisen kokemukset	18
5.1.2. Kehonkuva	20
5.1.3 Toisten hyvinvoinnin asettaminen itsensä edelle	23
5.2. Miesten köyhyyskokemukset.....	24
5.2.1. Aggressio ja turhautuminen	24
5.2.2. Mielenterveys ja riittämättömyys	27
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	29
7 LOPUKSI	31
LÄHTEET	32
AINEISTO.....	35

1 JOHDANTO

Tässä työssä tutkin työssä käyvien ihmisten sukupuolittuneita köyhyyskokemuksia. Kysyn, minkälaisia erilaisia kokemuksia sukupuolten välillä on liitettyä työperäiseen köyhyyteen ja tarkastelen, onko sukupuolella ylipäättään merkitystä kokemuksiin. Yleisessä keskustelussa köyhyyden usein ajatellaan koskevan ainoastaan työttömiä ja köyhyyteen liitetään mielikuvia äärimmäisestä köyhyydestä, kuten asunnottomuudesta sekä nälänhädästä eli absoluuttisesta köyhyydestä. Köyhyys voi olla kuitenkin paljon muutakin ja köyhyyttä voi kokea, vaikka olisikin ihan tavallinen työssä käyvä ihminen, joka maksaa lainanlyhennystä ja elättää tuloillaan perhettä. Absoluuttisella köyhyyden määrittelyllä yleisesti pyritään asettamaan jokin minimiraja tuloille, jonka alapuolelle jäävät kaikki määritellään köyhiksi (Kangas & Ritakallio 2008, 3). Absoluuttisen köyhyysrajan määrittely on kuitenkin haastavaa, koska kokemukseen köyhyydestä vaikuttaa monet seikat, kuten paikallisuus. Ihmisten tarpeet eroavat myös runsaasti, yksineläjän menot esimerkiksi eroavat huomattavasti perheellisen henkilön menoista, joten yhden köyhyysrajan määrittely ei ole kovin kuvaavaa. Tästä syystä köyhyyttä mitataan myös suhteellisen köyhyyden käsitteellä, jolla tarkoitetaan sitä, ettei köyhyys ole vain rahan niukkuutta ja välttämättömyyksien puutetta vaan myös kyvyttömyyttä ylläpitää normien mukaista elintasoja ja mahdollisuutta elää ilman häpeää (Kangas & Ritakallio 2008, 4; Townsend 1979). Tämän tutkimuksen kannalta suhteellisen köyhyyden käsite on oleellisempi sillä tutkin ihmisten subjektiivisia kokemuksia köyhyydestä.

Köyhyyttä on yhteiskuntatieteissä tutkittu laajasti. Suomessa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos sekä Tilastokeskus pitävät kirjaa väestön köyhyydestä ja toimeentulosta erilaisilla mittareilla, kuten pienituloisuudella sekä tuloeroilla. Pienituloisia oli Suomessa vuonna 2018 Tilastokeskuksen mukaan noin 640 000 ihmistä, joka on 11,8 prosenttia koko kotitalousväestöstä (SVT 2020). Suomessa pienituloisella tarkoitetaan henkilöä, joka tienaa alle 60 prosenttia mediaanitulosta, joka vuonna 2018 tarkoitti yhden hengen taloudessa noin 1200 euroa (SVT 2020). Työssä käyvien köyhyyttä on Suomessa alettu tutkia erityisesti 90-luvun laman jälkeen (Happonen 2002; Airio & Niemelä 2004; Airio 2006). Airion mukaan olennaista työssä käyvien köyhyyttä tutkiessa on tarkastella, miten työmarkkinat suojaavat köyhyydeltä (2006, 297). Airio korostaa, että 90-luvun jälkeen työssä käyvien köyhien määrä on ollut kasvussa, mutta ilmiö ei silti ole uusi (2006). Happonen sekä Airio ja Niemelä (2002; 2004) nostavat merkittävänä osana keskusteluun epätyypilliset työsuhteet selittäväksi tekijäksi työssä käyvien ihmisten köyhyyden yleistymiselle. Epätyypilliset työsuhteet eli osa-

aikaiset ja määräaikaiset työsuhteet ovat 2010-luvulla olleet jatkuvassa kasvussa (Lukkarinen 2018), mikä on vaikuttanut heikentävästi ihmisten tulotasoihin ja kertoo tarpeesta tutkia työssä käyvien köyhien joukkoa. Epättyypilliset työsuhteet ovat erityisen yleisiä naisten kohdalla (Happonen 2002; Toivanen-Visti 2019), mikä osaltaan perustelee tarvetta tutkia köyhyyttä suhteessa sukupuoleen.

Mikko Jakonen on keräämänsä aineiston pohjalta kirjoittanut artikkelin ”Työssäkäyvän köyhän elämä vaatii jokapäiväistä rohkeutta” (2019) naisten ja miesten työhön liittyvästä köyhyydestä ja Mika Happonen (2002) on tutkinut miesten ja naisten kokemuksia maksuvaikeuksista ja rahahuolista. Kuitenkaan sukupuolittuneita köyhyyskokemuksia tuntemuksiin keskittyen ei suomalaisessa tutkimuksessa ole, paria pro gradu- tutkielmaa lukuun ottamatta, laajasti tutkittu vuoteen 2020 mennessä. Tasa-arvokeskusteluissa sukupuolen ja köyhyyden suhde on otettu kuitenkin usein tarkasteluun (Julkunen 2010; Sauli 2013; Kantolan, Nousiainen & Saari 2012). Naisilla on muun muassa miehiä suurempi vaikeus löytää vakaita työsuhteita. Tähän vaikuttavat äitiys, epättyypilliset työsuhteet sekä työmarkkinoille sijoittumisen ongelmat, jotka altistavat erityisesti naiset köyhyydelle (Julkunen 2010, 206). Köyhyys yleistyi Suomessa laman jälkeen vuoteen 2009 asti sekä miesten että naisten kohdalla, mutta köyhyyden kiihtyminen korostui erityisesti naisilla (Kantola ym. 2012, 18). Euroopan tasa-arvoinstituutti (EIGE) (2019) linjaa, että naisten ja miesten tulotasot ovat nousseet, mutta naiset tienaavat edelleen 19 prosenttia vähemmän kuin miehet. Tilastojen mukaan vuosina vuosien 2005 ja 2017 välillä naisten köyhyysriski kasvoi yhden prosentin, kun miesten köyhyysriski laski saman verran (EIGE 2019). Saulin mukaan naisten tulot ovat lähes poikkeuksetta kotitaloustyypistä riippumatta pienemmät kuin miesten, vain yksinasuvien keski-ikäisten kohdalla naisilla on suuremmat tulot kuin miehillä (2013, 153). Koska köyhyyden esiintyvyys miehillä ja naisilla eroaa toisistaan, on oleellista tarkastella myös kokemusten eroja.

Teoreettisena viitekehysenä käytän työssäni Pierre Bourdieun käsitteistöä. Erityisesti sukupuolittuneen habituksen, intressin ja hysteresis -käsitteiden käyttö on työssäni oleellista. Tämä teoreettinen viitekehys auttaa hahmottamaan, miten köyhyyteen liitetyt tuntemukset, kokemukset ja reaktiot ovat habituaalisia ja sukupuolittuneita eli, minkä takia ihmiset reagoivat tietyillä kertomillaan tavoilla. Siinä missä sukupuolittuneen habituksen käsite auttaa ymmärtämään, miten ihmiset reagoivat, intressin käsite puolestaan auttaa selittämään, miksi köyhyyden kohtaaminen aiheuttaa reaktioita. Käsite hysteresis puolestaan selittää, minkä vuoksi köyhyyteen liittyvät kokemukset ja tuntemukset ovat useimmiten negatiivisia.

Käyttämäni aineisto koostuu 132 vapaamuotoisesta kirjoituksesta, jotka koskevat työssä käyvien köyhyyskokemuksia. Aineisto on Mikko Jakosen toimesta vuonna 2015 kerätty Töissä ja köyhä- aineisto, joka kerättiin Jyväskylän yliopiston ”Köyhä, läski ja roska – Jakautuvan Suomen eriarvoistuvat ruumiit”- hankkeeseen. Kirjoitukset käsittelevät kirjoittajien omia kokemuksia itse määritellystä köyhyydestä keskittyen tuntemuksiin itsestä, itsestä suhteessa muihin sekä kehollisuudesta. Aineisto mahdollistaa hyvin miesten ja naisten subjektiivisten kokemusten erikseen tutkimisen sekä niiden vertailun. Sisällönanalyysin keinoin pyrin tarkastelemaan aineistolähtöisesti ja teoriaohjaavasti sukupuolieroja.

Seuraavaksi esittelen yhteiskunnallisen kontekstin tarkoituksena tuoda esille aihepiiriä ja tutkimusaiheeni ajankohtaisuutta. Tämän jälkeen syvennyn teoreettiseen viitekehykseen, jonka jälkeen esittelen aineiston sekä metodin. Tätä seuraa aineiston analyysi, josta viimeisenä esittelen johtopäätökset.

2 YHTEISKUNNALLINEN KONTEKSTI

2.1 Working poor

Tässä tekstissä käsittelem ihmisryhmää, joka muodostaa työssä käyvien köyhyyttä kokevien joukon. Työssä käyvien köyhyyttä kutsutaan erityisesti amerikkalaisessa tutkimuksessa working poor- ilmiöksi. Leana, Mittal ja Stiehl (2012, 889) määrittelevät työssä käyvien köyhien joukon muodostuvan ihmisistä, jotka käyvät töissä mutta eivät tienaa tarpeeksi pystyäkseen maksamaan kaikesta tarpeellisesta elämiseen liittyvästä, eivät pysty ylläpitämään yhteisön normaaliksi koettua elintasoja tai välttämään köyhyyttä lyhytkestoisen työttömyyden aikana. Working poor- ilmiötä tutkiessa on oleellista huomata, etteivät matalapalkkaiset ihmiset ole automaattisesti köyhyyttä kokevia työssä käyviä. Esimerkiksi opiskelija, jolla on matalapalkkainen työ ja kokee hetkellisesti köyhyyttä ei kuulu working poor- ilmiön pariin, koska kyseisen henkilön historiasta ei välttämättä löydy köyhyyttä, ja opiskelun jälkeen hänelle on luultavasti odotettavissa keskiluokkaista tulotasoa. Henkilö, jolla on ennen työelämää jo köyhyystaustaa eikä edistymistä köyhyydestä ole nähtävissä, kuuluu todennäköisesti työssä käyvien köyhyyttä kokevien joukkoon (Leana ym. 2012, 891). Asia ei ole täysin yksiselitteinen kuitenkin, sillä tänä päivänä koulutus ei enää takaa työpaikkaa ja hyvää tulotasoa.

Naisilla on todettu olevan suurempi riski kokea työssä käyvien köyhyyttä. Muita taustatekijöitä, jotka suurentavat riskiä kokea työperäistä köyhyyttä, ovat esimerkiksi heikko

koulutus, maahanmuuttotausta, osa- ja määräaikainen työsuhde, pienyrittäjyys sekä pienessä työpaikassa työskentely (Goerne 2011, 25). Riskit ovat Goernen (2011, 25) mukaan erityisen suuria hotelli- ja ravintola-alalla sekä maatalouden parissa. Myös sosiaali- ja terveysala sekä kiinteistöpalveluala ovat työllisyyden aloja, jotka vetävät puoleensa working poor kategoriaan kuuluvia henkilöitä (Leana ym. 2012, 890). Työssä käyvien henkilöiden köyhyysstatus vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä ja asenteisiin työmarkkinoilla sekä elämän muilla osa-alueilla. Vertailtaessa working poor- luokkaa keskiluokkisiin hyvätuloisiin ihmisiin, on huomattu, että työssä käyvät köyhyyttä kokevat henkilöt kokevat usein tarvetta kuulua samankaltaistensa joukkoon, eivätkä tästä syystä tee niin paljon uniikkeja tai itsenäisiä päätöksiä työelämässä. Itsenäisyyden puute ominaisuutena saatetaan nähdä työnantajien näkökulmasta negatiivisena, jolloin köyhyystaustainen henkilö on epäsuotuisassa asemassa työmarkkinoilla.

Eurooppalaisen tutkimuksen keskuudessa kyseistä ilmiötä on ennen 2000-lukua pidetty lähinnä amerikkalaisena ongelmana, ja työssä käyvien köyhyys on jätetty Euroopassa erilaisten poliittisten toimintaperiaatteiden sekä akateemisten piirien ulkopuolelle (Fraser, Gutiérrez & Péna-Casas 2011, 1). Yhdysvalloissa työssä käyvien köyhyyttä on tutkittu jo useita vuosikymmeniä runsaasti. Ilmiötä on tutkinut muun muassa Danziger ja Gottschalk (1986, 17), jotka korostavat, että Yhdysvalloissa työikäisten köyhyiden ajatellaan usein johtuvan laiskuudesta. Heidän tekemänsä tutkimuksen tulokset osoittavat kuitenkin, että oletus laiskuudesta ei pidä paikkaansa ja köyhyys ei tarkoita sitä, ettei ihminen tekisi töitä. Working poor- ilmiön ympärillä on keskusteltu siitä, tekevätkö köyhyysrajan alapuolella olevat yksinkertaisesti liian vähän työtunteja vai, johtuuko köyhyys yhteiskunnan rakenteellisista ongelmista, kuten työmarkkinoiden tarjoaman palkan riittämättömyydestä sekä vakituisten työtuntien olemattomuudesta (Kim 1998, 65).

Työssä käyvien köyhyyttä on ennen 2000-lukua Fraserin ym. (2011, 2) mukaan ajateltu olevan vain marginaalisesti Euroopassa tai ei ollenkaan, kun Yhdysvalloissa ilmiö on nostettu virallisesti yhteiskunnan epäkohdaksi jo 80-luvulla. Erilaiset Euroopan Unionin kehittymisen tuomat muutokset taloudessa 90-luvun jälkeen saivat tutkijat kiinnostumaan työssä käyvien köyhyydestä myös Euroopassa. Uudenlaisen köyhyiden kehittymiseen on vaikuttanut esimerkiksi työvoiman aktiivinen liikkuminen maasta toiseen, työvoiman ikääntyminen sekä naisten määrän lisääntyminen työmarkkinoilla (Fraser ym. 2011, 3). Eurooppaa koskevassa tutkimuksessa todetaan, että edelleen työllisyys on paras keino torjua köyhyyttä, mutta ei riittävä (Fraser ym. 2011, 5). Ongelmaa siis ei pysty työllisyydellä

kitkemään, vaan työn laatuun tulee kiinnittää jatkuvasti yhä suurempaa huomiota. Myös Yhdysvaltojen working poor- ilmiötä tutkiessa myötäillään tätä näkemystä. Yhdysvalloissa otettiin käyttöön 1980-luvulla uudenlainen työvoimapolitiikka, jonka tarkoituksena oli luoda nopeasti runsas määrä matalapalkkaisia työpaikkoja ja samalla minimipalkkarajojen annettiin laskea entisestään. Uuden työvoimapolitiikan myötä työssä käyvien köyhyys lisääntyi eikä köyhyysongelma poistunutkaan vaan se siirtyi työttömien parista myös työllisten joukkoon (Airio & Niemelä 2002, 65). Toimet, joiden tarkoituksena oli parantaa yhteiskunnan taloudellista tilannetta ja työpaikkojen lisääntymisen myötä ihmisten elintaso, aiheuttivatkin köyhyyden suuren kasvun.

2.2 Muutokset Suomen työmarkkinoilla

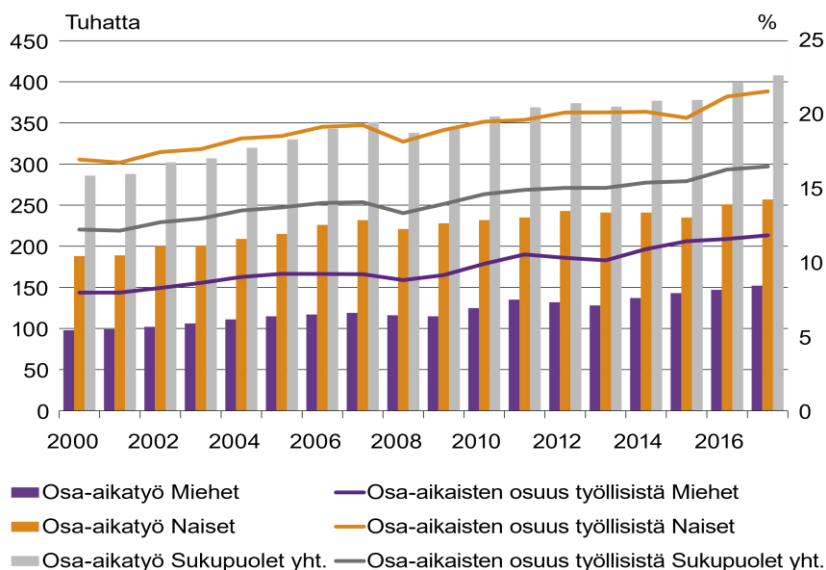
Suomen työmarkkinoiden nykytilanteesta kerrottaessa puhutaan niiden toimivan hyvin, ja työmarkkinoilla kerrotaan yleisesti olevan paljon vahvuuksia (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019). ”Suomen työmarkkinoita leimaa järjestelmän vahva resilienssi, eli kyky palautua kriiseistä”, kertoo Työ- ja elinkeinoministeriön näkemys Suomen työmarkkinoista (2019, 15). Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu mainitsee työmarkkinoiden ongelmaksi lähinnä melko korkean työttömyysasteen muihin Pohjoismaihin verrattuna. Työ- ja elinkeinoministeriö ei huomioi muita työmarkkinoiden ongelmia, kuten työssä käyvien kokema köyhyyttä, joka on yleistynyt Suomessa. Työssä käyvien ihmisten kokema köyhyys Suomessa on lisääntynyt viime vuosikymmenen aikana (Toivanen-Visti 2019). Tämä johtuu etenkin työmarkkinoilla tapahtuneesta muutoksesta, jossa osa-aikaisten sekä määräaikaisten työsuhteiden määrä on kasvanut (Toivanen-Visti 2019). Vielä Ipo Airion ja Mikko Niemelän (2004) tutkiessa työssä käyvien köyhyyttä vuosina 1995 ja 2000, näytti siltä, että köyhyys koskettaa ensisijaisesti työttömiä, ja työssä käyvien köyhyys on marginaalinen ongelma. Airio ja Niemelä kuitenkin osasivat mainita jo tuolloin, että mikäli tulevaisuudessa vastentahtoinen osa-aikatyöllisyys lisääntyy, työssä käyvien köyhyysriski kasvaa huomattavasti (2004, 77). Nyt 2010-luvulla on nähtävillä merkkejä siitä, kuinka Airion ja Niemelän ennustukset ovat käyneet toteen.

Suomessa tapahtunut taloudellinen lama 90-luvulla aiheutti työmarkkinoilla useita muutoksia, jotka vaikuttivat suomalaisten toimeentuloon negatiivisesti. Laman aikana ja sen seurauksena työttömyysaste kasvoi nopeasti niin, että vuonna 1994 jopa 20 prosenttia työikäisistä olivat työttöminä (Happonen 2002, 122). Työttömyyden yleistyminen merkitsi toimeentulon heikentymistä ja yhä useammille köyhyyden kokemista. Työttömyys levisi laajalle ja vaikutti toimeentuloon, mutta Happonen mukaan (2002, 122) työssäkäynti ei

suojannut köyhyydeltä. Epätyypilliset työsuhteet eli osa-aikaiset sekä määräaikaiset työsuhteet yleistivät sekä näiden seurauksena epävarmuus omasta taloudellisesta tulevaisuudesta lisääntyi (Happonen 2002, 122). Suomessa on ollut 90-luvulta asti käynnissä kehitys, jonka myötä osa-aikatoita tekevien määrä on jatkuvasti kasvanut jopa muuta Eurooppaa nopeammin (Lukkarinen 2018).

Taloudelliset ongelmat ja köyhyysriski koskettivat laman seurauksena etenkin naisia (Happonen 2002, 122). Happonen (2002) tutkimuksen mukaan naiset kokivat laman jälkeen selkeästi miehiä enemmän toimeentulon ongelmia, johtuen nimenomaan osa-aikaisten sekä määräaikaisten työsuhteiden osuuksien noususta naisten kohdalla. Merkittävää on, että epätyypilliset työsuhteet naisilla ovat olleet enemmän työmarkkinoista johtuva ratkaisu kuin oma päätös. Ennen lamaa miehet kokivat useammin epävarmuutta työpaikastaan, mutta lama käänsi tilanteen niin, että etenkin naisten kokema epävarmuus työmarkkinoilla kasvoi (Happonen 2002, 122). Laman vaikutukset työmarkkinoilla näkyivät siis erityisen negatiivisesti naisten toimeentuloa tarkastellessa. Miehetkin ovat vastentahtoisissa osa-aikaisissa työsuhteissa nykyään, mutta osa-aikatyöllistyneet miehet ovat usein yrittäjiä tai eläkeläisiä (Toivanen-Visti 2019).

Vastentahtoisten osa-aikatyösuhteiden määrä on kasvanut 2010-luvulla (Lukkarinen 2018). Vuonna 2017 yli 16 prosenttia 15–74-vuotiaasta työvoimasta työskenteli osa-aikaisessa työsuhteessa (Lukkarinen 2018). Kuvio 1 näyttää, miten osa-aikatyöllisyys jakautuu sukupuolten mukaan. Vuonna 2017 naisista noin 15 prosenttia työskenteli osa-aikaisessa

Kuvio 1. Osa-aikatyölliset ja osa-aikaisten osuus sukupuolen mukaan, 15–74-vuotiaat
Lähde: Lukkarinen 2018: Tilastokeskus, työvoimatutkimus.

työsuhteessa, ja kaikista työllisistä osa-aikaisten naisten osuus oli 22 prosenttia.

Miehistä osa-aikaisessa työsuhteessa työskenteli 7,5 prosenttia, ja kaikista työllisistä osa-aikaisten miesten määrä oli 12 prosenttia. Kuvioista voi tulkita naisten tekevän huomattavasti enemmän osa-aikatöitä kuin miesten. Osa-aikaisuus on ajan myötä lisääntynyt systemaattisesti. Miesten ja naisten välinen kuilu ei ole osa-aikatöiden määrässä kaventunut vaan molempien osa-aikatyöllisyyden määrä on vuosi vuodelta kasvanut. Vuonna 2008 ja 2015 osa-aikatyöllisten naisten määrä laski edellisistä vuosista, miesten kohdalla määrä laski vuosina 2008, 2012 ja 2013. Kokonaiskuvaa katsoessa voidaan kuitenkin sanoa osa-aikatyöllisyyden kehityksen olleen kasvavaa (Lukkarinen 2018). Työvoimatutkimuksen (Tilastokeskus 2020) antamat uudet vuoden 2019 luvut kertovat, että kaikista työllisistä osa-aikaisia työllisiä oli 17 prosenttia. Määrällisesti vuonna 2019 osa-aikatyöllisiä oli 16 000 enemmän kuin edellisenä vuonna. Naisten osuus osa-aikaisista palkansaajista vuonna 2019 oli 22 prosenttia, kun miesten osuus oli tippunut kahden vuoden takaisesta luvusta 10 prosenttiin. Viime vuosina ei ole suuria muutoksia tapahtunut, mutta mikäli miesten osuus osa-aikatyöllisistä jatkaa pientymistään, on siihen syytä kiinnittää entistä suurempaa huomiota.

Yhdeksi merkittävimmistä ongelmista Suomen työmarkkinoilla viime vuosien aikana on muodostunut koko-aikatöiden tarjonnan puute (Lukkarinen 2018), mikä ajaa ihmiset työskentelemään osa-aikaisissa työsuhteissa. Tämä puolestaan johtaa ihmisiä sellaisiin taloudellisiin vaikeuksiin, jotka edistävät köyhyyden riskiä ja köyhyyskokemusten syntymistä. Suomessa normaali työsuhde on aina tarkoittanut koko-aikaista ja säännöllistä työtä, joka on mahdollistanut hyvän yhteiskunnallisen aseman ja turvatun tulevaisuuden hyvinvointivaltiossa. Epätyypilliset työsuhteet vievät turvallisuuden tunnetta eivätkä valmista riskien kohtaamiseen liian vähäisen sosiaaliturvan takia (Suikkanen, Linnakangas & Martti 2002, 115). Epätyypillisiin työsuhteisiin liittyy ongelmia, kuten pienen eläkkeen kerryttäminen sekä vähäinen ansiosidonnainen päiväraha. Anna Järvisen mukaan Suomessa osa-aikainen työsuhde ei enää ole reitti vakituiseen työsuhteeseen (Hemming 2016, 26). Osa-aikatyöt eivät kuitenkaan aina ole pelkästään kielteistä. Ne voivat olla myös positiivinen työmuoto esimerkiksi opiskelijoille, jotka tarvitsevat joustavaa työaikataulua. Osa-aikaiset työsuhteet voivat myös tarjota ensimmäisen mahdollisuuden osallistua työmarkkinoille (Lukkarinen 2018). Osa-aikatyöhön liitetyt negatiiviset seikat kuitenkin aiheuttavat riskiä kokea toimeentulon vaikeuksia, joten osa-aikatyösuhteiden määrän kasvu ei ole ideaalia, ja tällaisten työsuhteiden yleistyminen tulee ymmärtää riskinä köyhyyden kasvulle.

Vuonna 2015 Suomessa jopa 9 prosenttia kaikista osa-aikatyöllisistä jäi köyhyysrajan alapuolelle, kun vastaava luku kokoaikaisissa työsuhteissa olevilla oli 3 prosenttia (Tanner 2017, 11). Osa-aikatyösuhteiden määrä normaalisti kasvaa taloudellisen taantuman aikana, sillä kysyntä kokoaikaiselle työlle laskee (Lukkarinen 2018). Suomessa osa-aikatyöllisyys ei ole kuitenkaan lähtenyt laskuun, vaikka noususuhdanteen aikana näin voisi olettaa tapahtuvan (Lukkarinen 2018). Osa-aikatyösuhteiden suuri määrä voikin siis johtua enemmän yhteiskunnan rakenteista ja niissä tapahtuneista muutoksista, kuten automaation lisääntymisestä sekä työmarkkinoiden palveluvaltaistumisesta (Lukkarinen 2018). Työmarkkinoiden muutoksia on selitetty myös esimerkiksi työvoiman ikääntymisellä ja digitalisaatiolla (TEM 2019, 17) sekä projektiluontoisen työn lisääntymisellä, yritysten ja työsuhteiden pilkkoutumisella ja työtapojen muutoksilla (Suikkanen ym. 2002, 114). Työmarkkinoiden muuttuessa ja epätyypillisten työsuhteiden yleistyessä tulee tutkia yhä enemmän ihmisten toimeentulon vaikeuksia ja tämänhetkisten työmarkkinoiden kannattavuutta. Työmarkkinoilla tulee tapahtua suuria muutoksia, jos huomataan, että suuri osa väestöstä on altis köyhyydelle, tai on jo tällä hetkellä kokenut köyhyyttä siitä huolimatta, että heillä on työpaikka ja tuloja, joskin pieniä. Kun ymmärretään enemmän työmarkkinoiden seurauksena syntynyttä köyhyyttä ja sitä, miten se näkyy yksilöiden elämässä, voidaan nähdä ongelman laajuus ja pyrkiä ensinnäkin näkemään tarve ongelman ratkaisulle sekä aloittaa työ ongelman kitkemiseksi.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Sukupuolittunut habitus

Sukupuolittuneen habituksen käsite kuvaa miesten ja naisten kokemia tunnereaktioita ja kokemuksia, joita köyhyys aiheuttaa. Pierre Bourdieun käsite habitus tarkoittaa yksinkertaistettuna sisäistettyjä tapoja olla, ajatella ja toimia (Maton 2010, 52: Bourdieu & Wacquant 1992, 127). Nämä tavat olla, ajatella ja toimia ovat muovautuneet ihmisen koko elämän ajan ja ne määrittävät ihmisen käytöstä nykyisyydessä. Bourdieun mukaan habitus muodostuu ihmisen menneisyydessä, erityisesti paikantuen varhaislapsuuteen, ja nykyolosuhteissa sekä vaikuttaa tulevaisuuteen, sillä habitus luo erilaisia dispositioita, jotka puolestaan tuottavat arvostuksia, käsityksiä ja toimintamalleja (Maton 2008, 52: Bourdieu 1990, 53). Nämä dispositiot ovat ihmisen sisäistettyjä tapoja ja kykyjä, jotka määrittävät sitä, miten ihmiset reagoivat kohtaamiinsa tilanteisiin ja elämään ympärillään. Tutkimukseni kontekstissa tämä tarkoittaa sitä, että se, miten henkilöt kokevat köyhyyden ja millaisia

tunnereaktioita köyhyys heissä herättää, on vahvasti määrittynyt heidän lapsuudessa ja on habituksen muovaamaa.

Sukupuolittuneen habituksen käsite auttaa tutkimaan naisten ja miesten kokemuksissa ja reaktioissa esiintyviä mahdollisia eroja. Koska habitus alkaa kehittymään jo lapsuudessa, on tärkeää ymmärtää kuinka eri tavoin tyttöjä ja poikia sosiaalistetaan heidän kasvaessa. Sosialisatiolla tarkoitetaan prosessia, jolla osallistutaan sosiaalisen elämän erilaisille kentille (Abrantes 2013, 985). Erilaisia sukupuoli-ideoita opetetaan ja tehdään luonnolliseksi jokapäiväisessä elämässä esimerkiksi pukemalla lapset sukupuolisidonnaisiin vaatteisiin ja tuomalla esiin asenteita ja tapoja, joita tyttöjen ja poikien tulisi noudattaa sukupuolensa perusteella (Garner & Grazian 2016, 182). Nämä sukupuolisosialisaation kautta opitut sukupuolisidonnaiset tavat toimia, kehittyvät sukupuolistereotyyppiiksi, jotka ohjaavat käyttäytymistä myöhemmällä iällä ja kehittävät habitusta. Diana L. Miller on tuonut esille sukupuolittuneen habituksen teoriaa (2016) esittämällä, kuinka miehet ja naiset jakautuvat eri kentille ja miten sukupuolten habitukset kehittyvät erilaisiksi. Perusajatus sukupuolten jakautumisessa eri kentille näkyy siten, että toiminnan kentät vetävät puoleensa sellaisia henkilöitä, joiden primääri habitus on samankaltainen kentällä olevaan sekundaari habitukseen verrattuna (Miller 2016, 331; Bourdieu 2000). Bourdieun teorioissa primäärillä habituksella viitataan varhaislapsuudessa kehittyneeseen habitukseen ja sekundaarilla habituksella viitataan myöhemmin tietyllä kentällä esimerkiksi työelämässä kehittyneeseen habitukseen (Miller 2016). Sukupuolten eri kentille jakautuminen ilmenee esimerkiksi Huppatzin näkemyksessä siitä, miksi naiset ajautuvat tietyille aloille, kuten sosiaalityöhön, hoiva-aloille ja kauneudenhoidon pariin (Miller 2016). Tällaisia aloja on yleisesti pidetty matalapalkkaisina aloina. Naisten ajautuminen matalapalkkaisille aloille aiheuttaa heidän kohdallansa heikkoa toimeentuloa, minkä vuoksi naisten kokema köyhyys on yleistä. Bourdieun epätasa-arvoon keskittyvässä teoretisoinnissa maskuliinisuuteen liitetään sosiaalisen tilan valta-asema, joka kulkeutuu läpi elämän ja näin ollen valta-aseman omaksumisesta tulee osa habitusta. Maskuliiniseen valta-asemaan liittyvät ja habitukseen sisältyvät sukupuolten väliset vastakkainasettelut ohjaavat voimakkaasti sosiaalisen tilan jakautumista eri sukupuolten välille (McNay 1999, 99). Miesten ottaessa tilaa julkisista paikoista enemmän, naisille jää huomattavasti pienempi tila elää ja tuoda omaa ääntään kuuluviin (McNay 1999, 99).

Sukupuolittunut habitus muotoutuu siten, että tietyllä kentällä olevat jäsenet kehittävät kentälle kuuluvaa sekundaaria habitusta ja näin ollen hankkivat kentällä jo aiemmin olleiden

jäsenten omaavia dispositioita eli kykyjä tai ominaisuuksia (Miller 2016). Näiden dispositioiden avulla kenttien jäsenet oppivat navigoimaan ja elämään kullakin kentällä (Miller 2016; Bourdieu 1990, 57). Vaikka Bourdieu ei käyttänyt sukupuolittuneen habituksen käsitettä teorioissaan systemaattisesti hän silti painotti, että sukupuoli on aina mukana rakentamassa sekundääri habitusta (Behnke & Meuser 2001, 155). Sukupuolittuneen habituksen käsite selittää naisten ja miesten erilaisia kokemisen ja reagoimisen tapoja epävarmoilla työmarkkinoilla ja suhteessa köyhyyteen.

Ihmiset luovat sukupuolta jatkuvasti ja hienovaraisesti tekemällä eroja miesten ja naisten välille vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Miller 2016). Sukupuolen tekeminen ja tuottaminen tulee niin habituaaliseksi, että ihmiset tuottavat sukupuolittuneita toimintoja lisäämättä niihin tarkoituksellisesti minkäänlaisia sukupuolittuneita motiiveja (Miller 2016, 333). Ihmiset eivät siis aina käyttäydy tietoisesti joko feminiiniseksi tai maskuliiniseksi omaksutuilla tavoilla, vaan sukupuoleen liittyvät toiminnot kuuluvat habitukseen, joka on opittu ihmisen kehittyessä. Westin ja Zimmermanin doing gender- teoriassa kuitenkin muistutetaan, että toisinaan ihmiset tekevät sukupuolta yleisiin sukupuolten konventioihin soveltuviksi syystä, että ihmiset kokevat olevansa velvollisia muiden oletuksille ja odotuksille (Miller 2016, 333). Ihmiset eivät tietenkään aina käyttäydy sukupuolensa odotusten mukaisesti, mutta silloin kun näin ei tapahdu, heidän käytöstään saatetaan alkaa arvostelemaan. Miehiä esimerkiksi saatetaan käskää miehistymään ja naisia puolestaan moititaan aggressiivisuudesta, jota ei yleensä mielletä naisten habitukseen kuuluvaksi (Miller 2016, 333). Tavallisia piirteitä, joihin maskuliininen habitus usein yhdistetään ovat esimerkiksi vastuuntunto perheen hyvinvoinnista, fyysinen väkivalta, suojelijan roolin ottaminen tai hypermaskuliinisuus (Behnke & Meuser 2001, 159). Länsimaisessa kulttuurissa naisten ominaispiirteiksi puolestaan luetaan hoivaaminen, emotionaalisuus sekä huoli ulkonäöstä (Miller 2016, 333). Nämä ovat oleellisia alkukantaisia tunteita ohjaavia habituksen piirteitä, joita on mahdollista tarkastella erilaisten tilanteiden aiheuttamina kokemuksina. Erilaiset tuntemukset ja kokemukset ovat vahvasti liitoksissa niin kenttään kuin habitukseenkin ja emotionaalinen pääoma vaikuttaa sukupuolittuneen habituksen muovautumiseen (Soc 2016, 466: Bourdieu 1990, 53-54).

3.2 Intressi ja hysteresis

Bourdieun käsitteistä intressi kuvaa sitä toimintaa tai ilmiötä, joka saa ihmisen osallistumaan johonkin toimintaan esimerkiksi ottamaan osaa työmarkkinoihin. Kaikilla ihmisillä on intressi, joka määräytyy olosuhteiden mukaan ja nämä olosuhteet määräävät ihmiset

käyttäytymään tavalla, jonka tarkoituksena on parantaa asemaa kentällä (Grenfell 2010, 154). Työmarkkinoille osallistumisen intressinä toimii yleisesti tulojen ansaitseminen sekä statuksen saavuttaminen tai ylläpitäminen. Intressi on siis se voima ihmisen käytöksen taustalla, joka saa toimimaan saavuttaakseen maksimaalisen hyödyn (Grenfell 2010, 154). Näin ollen voi todeta, että intressin avulla ihmiset esimerkiksi pyrkivät suoriutumaan työmarkkinoilla parhaalla mahdollisella tavalla, saavuttaakseen maksimaalisen hyödyn siinä kentällä, jolla elää. Työn avulla ihmiset ansaitsevat rahaa, jolla erilaisia hyötyjä saavutetaan ja rahan avulla voidaan viestittää muille kentän jäsenille omasta suotuisasta asemastaan.

Intressi ei kuitenkaan muodostu täysin intentionaalisesta lopputuloksen tavoittelusta vaan se on liitoksissa muihin Bourdieun pääkäsitteisiin habitukseen, kenttään ja pääomaan (Grenfell 2010, 155). Ihmisillä on erilaisia dispositioita mennessään kentälle ja nämä dispositiot juontuvat erilaisiin kehityskulkuihin intressien vahvistuessa. Ihmiset ajautuvat positoiden ja pääomien mukaan sosiaalisille paikoille, joiden arvot ja intressit suurin osa jakaa heidän alkuperän, näkemysten ja toiminnan lisäksi (Grenfell 2010, 165). Ihmisten ajautumista tiettyihin työympäristöihin ohjaa intressin ja arvojen jakaminen näiden henkilöiden kanssa, jotka jo ovat kyseisen työympäristön jäseniä. Tulee muistaa, että ihmiset eivät itse niinkään valitse sosiaalisia kenttiä vaan kentät yhtä lailla valitsevat heidät (Grenfell 2010, 165), vaikka intressit tietenkin vaikuttavat siihen minkälaiseen esimerkiksi työmarkkina-asemaan ihmiset tietoisesti tai tiedostamatta pyrkivät. Esimerkiksi osallistumalla työmarkkinoille, jossa kohtaa epämiellyttävän elämäntilanteen kuten köyhyyden, ei tämä positio ole ollut kenenkään tietoinen päämäärä tai valinta, joten tällaisessa tilanteessa intressi ei ole toteutunut halutulla tavalla. Tästä voi seurata ihmiselle hysteresis.

Bourdieun käsitteet habitus ja kenttä sisältävät aina väistämättä muutoksen, toisen muuttuessa myös toinen muuttuu (Hardy 2008, 131). Yksinkertaisesti selitettynä hysteresis tarkoittaa habituksen ja kentän välistä ristiriitaa, joka tapahtuu, kun ihmisen motiivit tai intressit esimerkiksi työmarkkinoille osallistumiseen eivät toteudu liian vähäisen toimeentulon vuoksi. Vaikka habitukseen sisältyy jatkuva muutos ihmisen kokiessa uusia kokemuksia, niin muutosten tapahtuessa liian nopeasti ei habitus osaa vastata niihin odotetulla tavalla (Hardy 2008, 131). Käytännössä siis, kun ihminen kohtaa köyhyyden tilanteessa, jossa sitä ei odottaisi eli työllistettynä, voi siitä johtuvat tunnereaktiot esiintyä ennustamattomilla tavoilla. Hysteresis efektin aiheuttamat reaktiot ovat usein negatiivisia etenkin, jos uusi kenttä, johon kuuluu, on kaukana siitä, johon objektiivisesti kuuluu (Hardy 2008, 133; Bourdieu 1990, 62). Tämä tulee esille esimerkiksi tilanteessa, jossa korkeasti

koulutettu henkilö kohtaa työelämässä omakohtaista köyhyyttä. Korkeaa koulutusta pidetään usein takeena hyvän toimeentulon ansaitsemiselle, joten silloin, kun tämä ei toteudu, ovat reaktiot yleisesti negatiivisia. Työmarkkinoiden muuttuessa eli kentän muuttuessa, ne dispositiot, joita on elämänsä aikana saavuttanut eivät enää auta tuottamaan toivottua pääomaa. Habitus kehittyy vastaamaan uutta kenttää ajan kanssa, mutta habituksen sopeutumisen ja kentän muutoksen välissä on aikaviive, ja tämä aikaviive on se tila, joka vaikuttaa hysteresis efektin syntymiseen.

4 AINEISTO JA METODIT

4.1 Aineiston kuvaus

Tutkimuksessani käytän Mikko Jakosen keräämää aineistoa Töissä ja Köyhä vuodelta 2015. Aineisto on kerätty Jyväskylän yliopiston toteuttaman ”Köyhä, läski ja roska - Jakautuvan Suomen eriarvoistuvat ruumiit”- hankkeen nimissä. Aineisto on tallennettu Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon ja se on käytettävissä opinnäytetöihin sekä opiskeluun. Aineisto on suojattu eikä sitä ole tarkoitettu julkiseen jakoon. Alkuperäinen aineisto koostuu 132 vapaamuotoisesta kirjoituksesta, jotka ovat pituudeltaan vaihtelevia. Kirjoitukset käsittelevät henkilökohtaisia köyhyyskokemuksia pienituloisen arjesta. Kirjoituksissa kuvataan arkea, työhistoriaa sekä elämänlaatua. Tarkoituksena aineistonkeruussa oli löytää, miten konkreettisesti työssä käyvien köyhyysilmiö näkyy ihmisten henkisessä hyvinvoinnissa, elämänlaadussa ja kehossa. Kirjoitukset ovat vapaamuotoisia mutta ohjeistuksessa kehoitettiin kirjoittamaan esimerkiksi pätkätöiden ja sosiaaliturvan yhdistämisen mahdollisuuksista, pienituloisen arjesta, epätyypillisen työn yhdistämisestä perhe-elämään sekä pyydettiin kertomaan mahdollisista kokemuksista köyhyyden vaikutuksesta ruumiillisuuteen. Myös köyhyyden vaikutuksista mielialaan ja elämänhallintaan pyydettiin kirjoittamaan.

Taustatietoina aineistossa on annettu kirjoittajan sukupuoli, syntymävuosi, luokiteltu asuinpaikka, siviilisääty, kuukausiansiot, koulutus ja työsuhteiden lukumäärä työuran aikana. Lisäksi on kerätty tietoa siitä, onko kirjoittajalla lapsia ja mitä hän pääasiassa tekee arkisin. Tässä tutkimuksessa oleellisin taustatieto on sukupuoli, sillä sukupuoli toimii teoreettisesta näkökulmasta kokemuksien erittelevänä tekijänä. Aineiston eettisyys oli huomioitu poistamalla kaikki tunnistettavissa olevat merkit, kuten, jos kirjoittaja on maininnut työpaikan tai paikkakunnan nimeltä. Myös erikoisemmat sairausdiagnoosit olivat poistettu aineistosta tarkoituksena suojata kirjoituspyyntöön vastanneiden identiteettiä.

Alkuperäinen aineisto koostuu 132 kirjoituksesta, joista omaan aineistooni valikoitui 107 kirjoitusta. Alkuperäisessä aineistossa naisia on 95 ja miehiä 37. Aineistooni valikoiduissa kirjoituksissa naisia on 76 ja miehiä 31. Valikoitunut otos vastaa hyvin alkuperäistä otosta sukupuolijakaumaltaan. Naisten osuus korostuu aineistossa, mikä osaltaan tukee väitettä siitä, että naiset kokevat työperäistä köyhyyttä enemmän kuin miehet (ks. Muutokset Suomen työmarkkinoilla).

4.2 Metodi

Metodi valikoitui tutkimuskysymyksen perusteella, joka määritty seuraavasti: millaisia sukupuolittuneita köyhyyskokemuksia työssä käyvät ihmiset kokevat? Kysyn, millaisia habitukseen sisältyviä reaktioita, tuntemuksia ja kokemuksia köyhyyden kohtaaminen työssä käyvän elämässä herättää.

Valitsin tutkimusmenetelmäksi laadullisessa tutkimuksessa yleisesti käytetyn sisällönanalyysin. Yhdistän tutkimuksessani sekä aineistolähtöistä että teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysissä tärkeää on löytää vain tarkasti rajatun aiheen kannalta oleellinen tieto ja jättää muu ulkopuolelle. Tämän jälkeen aineisto tulee joko luokitella, teemoitella tai tyypitellä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 79). Teoriaohjaava sisällönanalyysi antaa mahdollisuuden käsitellä aineistoa vapaasti perustuen jo valmiiseen käsitejärjestelmään. Teoriaohjaava sisällönanalyysi ei perustu tarkasti mihinkään teoriaan, mutta on löysästi sidoksissa jo valmiiseen teoreettiseen viitekehykseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 95). Tässä tutkimuksessa käsitejärjestelmänä toimii Bourdieun käsitteet sukupuolittunut habitus, intressi sekä hysteresis. Aineistoa käsitellessäni tarkoitus oli etsiä vapaamuotoisista kirjoituksista, löytyykö niistä kuvailtuna kokemuksia, jotka on mahdollista yhdistää Bourdieun teoreettisiin käsitteisiin. Teoriaohjautuva sisällönanalyysi eroaa aineistolähtöisestä siten, että teoreettiset käsitteet ovat jo valmiiksi muodostettuja, kun taas aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä teoreettiset käsitteet muodostetaan aineistosta johdettuna (Tuomi & Sarajärvi 2018, 96). Valitsemani metodi antaa vapauden keskittyä tarkasti kokemusten ja reaktioiden käsittelyyn niin, ettei kirjoituksista tarvitse huomioida kaikkea informaatiota, jota niistä ilmenee. Metodi auttaa siis rajaamaan aihetta tarpeeksi tiiviiksi.

Pilkoin aineistoa osiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin. Tuomi & Sarajärvi (2018, 92) kuvailevat analyysiprosessin sisältävän kolme eri vaihetta: aineiston pelkistäminen eli redusointi, ryhmittely eli klusterointi sekä teoreettisten käsitteiden luominen. Aineistoni muodostavista kirjoituksista etsin oleellista tietoa käyttämällä

prosessin kahta ensimmäistä vaihetta. Klusteroinnin jälkeen tehdyistä löydöksistä voidaan muodostaa alaluokkia sekä yläluokkia, jotka auttavat muodostamaan tutkimuksen tuloksia.

4.3 Aineiston käsittely

Aloitin aineiston käsittelyn lukemalla jokaisen aineistoon sisältyvän kirjoituksen, ja tarkastelemalla suurpiirteisesti millaisia köyhyyskokemuksia niistä löytyy. Olen kiinnostunut tutkimaan vain työssä käyvien ihmisten köyhyyttä, joten aineistosta karsiutui myös joidenkin eläkeläisten ja opiskelijoiden kirjoitukset, joista ei ilmennyt tutkimusaiheelleni relevanttia tietoa, sillä heidän kokemuksensa eivät koskeneet työssä käynnin aikana koettua köyhyyttä. Tutkin työssäni erityisesti erilaisia kokemuksia, reaktioita ja tuntemuksia, joita köyhyys aiheuttaa, joten kirjoituksissa en keskittynyt kokemuksiin sosiaaliturvasta tai kirjoituksiin, joissa kuvailtiin ainoastaan, kuinka paljon ansiotuloa on ansainnut eri elämänvaiheissa. Seuraavassa vaiheessa redusoin aineistoa sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018) etsimällä kokemuksista samankaltaisuuksia, jotka merkitsin eri koodiväreillä helpottaakseni itseäni näkemään kokemusluokkien määrää. Varhaisessa vaiheessa erilaisia koodeja syntyi useita, kuten masennuksen, stressin, ahdistuksen, epävarmuuden, aggression, ulkonäköön liittyvien seikkojen, hyvinvointiin liittyvien seikkojen, kulutuksen sekä turhautumisen kokemuksia. Tämän jälkeen teemoittelin kokemuksia toistensa kanssa samankaltaisiin ryhmiin, joista muodostin erilaisia alaluokkia.

Kokemukset luokittelin ensin kahdeksaan eri alaluokkaan: naisten kokemat pahan olon tunteet, miesten kokemat pahan olon tunteet, naisten toisista riippuvat tunteet, miesten toisista riippuvat tunteet, miesten aggressiona ilmenevät tunteet, naisten ulkonäköön ja hyvinvointiin liittyvät tunteet sekä epävarmuuteen ja tulevaisuuteen liittyvät tunteet. Näistä syntyivät lopulliset yläkategoriat, jotka esittelen tutkimuksen tuloksina. Aineiston kirjoituksista paljastui miesten ja naisten jaettuna köyhyyskokemuksena yleinen tulevaisuuden pelko ja jatkuvan epävarmuuden tuntemus omassa elämässä. Myös kateus ja katkeruus tuntemuksina esiintyivät tasaisesti sekä naisten että miesten kirjoituksissa. Yhteiset kokemukset rajautuvat kuitenkin tutkimustehtäväni ulkopuolelle, joten niitä en käsittele tuloslukuissani. Etsin nimenomaan eroja naisten ja miesten kokemuksille sillä tarkoituksena oli nähdä, miten sukupuolittuneen habituksen teoria toteutuu aineistoni kirjoituksissa. Aineiston käsittely on siis teoriaohjaavaa, koska muodostamani kategoriat ovat muotoutuneet teoreettisten käsitteiden perusteella ja kiinnostus aiheeseen kumpuaa

valmiista teoreettisista käsitteistä. Kuitenkin itse aineiston käsittely mukaili vahvasti aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

5 TULOKSET

Työssä käyvien köyhyyttä kokevien kirjoituksissa henkilöt määrittelevät köyhyyden omassa elämässään tarkoittavan esimerkiksi sitä, että rahaa ei ole ostaa kaikkea haluamaansa tai rahat eivät riitä kokonaiseksi kuukaudeksi. Tulot eivät riitä ylläpitämään yleisesti hyväksyttyä tai normaalina pidettyä elintaso. Kirjoituksissa tulee vahvasti ilmi, että köyhyyttä kokevilla ei ole varaa ostaa mitään ”ylimääräistä”. Se mikä kenellekin on ylimääräistä, on subjektiivista. Seuraavaksi esittelen, minkälaisia kokemuksia ja reaktioita työssä käyvillä henkilöillä syntyy tulojen riittämättömyydestä.

5.1 Naisten köyhyyskokemukset

5.1.1. Henkisen jaksamisen kokemukset

Naisten kirjoituksissa köyhyydestä korostui erityisen vahvasti kokemus arjen rankkuudesta ja sen aiheuttamista sisäisen pahan olon tunteista. Sisäisen pahan olon tunteet viittaavat kokemuksiin, jotka eivät liity toisiin ihmisiin selkeästi vaan kumpuaa omasta olotilasta ja oman elämän subjektiivisista vaikeuksista. Millerin (2016, 333) mukaan feminiinisyyteen kuuluu vahvasti emotionaalisuus, tunteiden näyttäminen, mikä osaltaan selittää miksi naisten teksteissä korostuu kuvaukset sisäisistä vaikeuksista. Teksteissä on huomattavissa, kuinka rahan riittämättömyys, sen vähäisyys aiheuttaa riitoja sekä ahdistusta. Tämä näkyy esimerkiksi henkilön 1 kirjoituksessa, jossa 30-vuotias nainen kuvailee köyhyyden ja parisuhteen arjen yhdistämisestä seuraavasti: ”[r]aha-asioiden haastavuus aiheuttaa paljon riitaa kun stressi ja ahdistus nousevat pintaan molemmilla. Henkinen hyvinvointini (monista syistä johtuvan) masennuksen vuoksi on olematonta.”

Naisten kirjoituksissa on nähtävissä erityisesti köyhyyteen liittyvää stressin kokemusta. Stressi liittyy nimenomaan rahan puutteeseen, mutta myös sen aiheuttamiin riitoihin esimerkiksi kumppanin kanssa, kuten henkilön yksi kohdalla. Hänen tapauksessaan osatyöllisyys ja töiden pätkittäisyys ovat pakottaneet henkilön tilanteeseen, jossa hänen tulee ottaa lyhyellä varoitusajalla kaikki työ vastaan, mitä on mahdollista saada, jotta perhe pärjää. Jatkuva töiden perässä juokseminen on vienyt aikaa perheeltä, ja näin ollen yhteinen aika kumppanin kanssa on jäänyt vähälle. Epäsäännöllisen työsuhteen aiheuttama köyhyys näkyy näin ollen negatiivisesti perhe-elämässä. Naisten kirjoituksissa näkyvä stressi on liitoksissa usein työsuhteiden määräaikaaisuuteen tai epäsäännöllisyyteen.

Epättyypillinen työsuhde pakottaa tekemään töitä aina, kun se on mahdollista, koska milloinkaan ei tiedä, tuleeko töitä tulevaisuudessa lisää. Osa- ja määräaikaiset työsuhteet sisältävät itsessään pelon ja epävarmuuden toimeentulon riittämättömyydestä, mikä puolestaan aiheuttaa stressin ja ahdistuksen tunteita, jotka ovat erityisesti nähtävissä naisten kirjoituksissa. Elämänlaatu kärsii heikosta työsuhteesta, kuten henkilön 2, 30- vuotiaan myyjänä työskentelevän naisen, kirjoituksesta on huomattavissa: ”[o]len miettinyt ottaa lopputilin mutta se melkein vaatisi sitä että olisi toinen työpaikka tiedossa. Rahatilanne stressaa ja pelottaa.” On vaikeaa lopettaa työsuhdettakaan, jos ja kun se on ainoa tulonlähde. Köyhyyttä aiheuttavasta tilanteesta eli epävakaasta työsuhteesta eteneminen koetaan vaikeana, vaikka tilanteessa eli heikossa työsuhteessa pysyminen myös aiheuttaa epämiellyttäviä kokemuksia. Stressin kokemus näkyy kirjoituksissa vakavana elämänlaatua heikentävänä seikkana, joka joskus aiheuttaa jopa sairastumisen kokemusta ja pohdintaa elämän merkittävyydestä. Tämä tuodaan teksteissä esille mainitsemalla esimerkiksi henkilön 3 tavoin, että ”[r]ahattomuus aiheuttaa stressiä. Stressi sairastuttaa. Elämä ei ole elämisen arvoista”.

Naisten kirjoituksissa korostuu myös erilaisten henkisen rankkuuden kokemusten kuvaileminen. Henkinen rankkuus näkyy naisilla voimattomuutena, lamaantumisenä, yleisenä pahana olona. Toisilla tällaiset tunteet voivat jopa muuttua fyysiseksi pahoinvoinniksi, niin kuin henkilön 4 kirjoituksesta on nähtävissä. 57-vuotias palkkatuki- ja osa-aikatyössä työskentelevä nainen kertoo, että ”[k]öyhyydessä on lamaantumisen tunne, voimattomuus kaikkein ahdistavinta. Se tuntuu kehossa puristuksena ja joskus epämääräisinä kipuina. Tai fyysisenä voimattomuutena.” Esimerkin naisella on hyvä koulutustausta hankittu ammattikorkeakoulusta sekä yliopiston alemmasta korkeakoulututkinnosta, mutta on silti 52-vuotiaana tippunut työelämästä, jonka jälkeen on viiden vuoden ajan yrittänyt saada kunnollisia töitä, mutta pysyvää työsuhdetta on ollut mahdoton löytää. Tällainen elämäntilanne oli aineistossa naisten kohdalla hyvin tyyppillinen, mikä kertoo siitä, että koulutus ei enää ole tae työn saannille eikä pitkäkestoiselle työuralle. Naisen kuvailema voimattomuuden ja lamaantumisen tunne merkitsee henkilön toimijuuden ja ulospäinsuuntautuneisuuden heikentymistä, mikä voi olla seurausta naisen habitukseen sisältyvästä pienemmästä sosiaalisen tilan haltuun ottamisesta. Toimeentulon riittävyys on niin oleellinen osa aikuisuutta ja niin sanottua hyvänä pidettyä elämää, että sen puute heijastuu myös kokemukseen itsetunnosta. ”[S]e, etten pysty elättämään itseäni vaikka olen lähes 40-vuotias, syö itsetuntoa”, toteaa henkilö 5.

Kirjoituksissa naisten köyhyyteen liittyy myös yksinäisyyden tunnetta ja siitä aiheutuvaa pahaa oloa.

Työssäkäynti ja rahattomuus on henkisesti lähes sietämätön yhtälö. Työnantaja kuitenkin vaatii jatkuvasti enemmän ja enemmän. Samalla paskapalkalla. Köyhyys rajoittaa sosiaalistakin elämää. Ystävät tietävät tilanteen ja sen vuoksi minua ei esim. pyydetä enää juuri mihinkään. (H6)

Köyhyys näyttäytyy naisten elämässä sosiaalisen elämän rajoittumisena ja yksinäisyyden kokemuksina. Kun henkilö ei pysty ylläpitämään sosiaalisia kontaktejaan arkielämässä rahan puutteen vuoksi, tulee arvottomuuden tunne ja yhteiskunnasta putoamisen tunne konkreettiseksi. Kirjoituksissa korostuu köyhyyden kestättömyys ja jokapäiväisen arjen elämisen vaikeus. Henkisen hyvinvoinnin kokemuksiin naiset liittivät kirjoituksissaan myös väsymyksen jatkuvan läsnäolon. Monissa naisten kirjoituksissa köyhyys liitettiin väsymykseen samoin tavoin kuin henkilön 7 tekstistä ilmeni: ”[o]len ihan loppuunpalanut ja väsynyt elämään. Pidän työstäni paljon ja teen unelmani työtä. Olen aina halunnut olla sairaanhoitaja mutta kutsumus ei elätä.”

Olen joutunut ottamaan toisen sivutyön siivoojana vaikka se ei ole pätäkääkään mun omaa alaa ihan vaan siksi että saan kalliit lääkkeeni ostettua joka kuukausi. Välillä tuntuu siltä että karkean poikki väsymyksestä, mutta olen päättänyt selvitä, perkele! Teen ihan hulluna töitä [...] Olen väsynyt ihminen tähän kaikkeen säätöön. (H8)

Yllä oleva lainaus kuvastaa sitä väsymystä elämään, jonka aiheuttaa työn ja palkan kohtaamattomuuden ristiriita. Työmarkkinoille astuessa ihmisiä kehoitetaan usein tekemään valintoja, jotka auttavat saavuttamaan mielekkään työn. Naisten kirjoitukset kuitenkin tuovat esiin, kuinka kutsumusammatti tai mielekäs työ ei aina riitä takamaan toimeentuloa, pakon sanelemana on tyydyttävä köyhyyteen tai tehtävä useampaa työtä samanaikaisesti. Naisten kokemuksista voidaan huomata, että töitä tehdään valtava määrä, mutta köyhyys on silti osa elämää.

5.1.2. Kehonkuva

Naisten kirjoituksissa toistuvat usein kuvaukset omasta kehosta, erityisesti tyytymättömyyden ulkomuotoon. Susan Bordon (1993, 166) mukaan naisen kehoa hallitaan ja valvotaan sosiaalisesti kehon kurinalaisuudella ja asettamalla keholle tietty normin mukainen olemus. Naisen keholle on yhteiskunnassamme aina jokin ihanne, miltä tulisi näyttää ja, jos tämä ihanne ei täyty, koetaan se tavallisesti virheenä. Naisten kirjoitukset köyhyyskokemuksistaan todistavat tätä väitettä asettamalla oman ulkonäkönsä ja kehoillisuutensa negatiiviseksi seuraukseksi epämieluisasta tilanteesta. Naiselle ulkonäkö voi

olla keino kuulua yhteiskuntaan sen täysivaltaisena jäsenenä, minkä vuoksi ulkonäköä pidetään asiana, jota tulisi ylläpitää tai jopa parannella (Morgan 1991, 153). Ulkonäköä pidetään Morganin mukaan tärkeänä, koska se liittyy heteroseksuaaliseen haluttavuuteen. Mikäli nainen on ulkoisesti kaunis, avaa se mahdollisesti ovia valtapositiioihin, joita kaikilla naisilla ei ole (Morgan 1991, 153). Bordon sekä Morganin ulkonäköön liittyvät teoretisoinnit selittävät, kuinka ulkonäköön liittyvät oletukset sisäistetään jo varhaisessa elämänvaiheessa ja ovat näin ollen mukana sukupuolittuneen habituksen kehittämisessä.

Kehollisuus tulee naisten kirjoituksissa esille lähes poikkeuksetta mainitsemalla oma tai perheen ylipainoisuus. Toiset mainitsevat ylipainon tai lihavuuden vain osana koettua köyhyyttä, kuten henkilö 9 tekee kertomalla, että ” [k]äyn kerran viikossa kuntosalilla ja ohjatussa liikunnassa. Siitä huolimatta olen ylipainoinen. Olen hyvä ruuanlaittaja, mutta courmetruokaa meillä ei syödä.” Osassa kirjoituksissa naiset selittävät omaa lihavuuttaan niillä asioilla, jotka ovat heidät ajaneet köyhyyteen. Työssä käyvien köyhien elämään kuuluu valtavasti epäsäännöllisyyttä. Siihen liittyy myös henkisten voimavarojen vähäisyyttä, väsymystä ja uupumusta. Nämä ovat tekijöitä, joita tuodaan esille naisten kirjoituksissa suhteessa omaan lihavuuteen. Henkilö 10 kirjoittaa, että ”[h]enkinen paine työssä on myös tuohon ylipainoon kuuluva asia.”

Monissa tapauksissa lihavuus yhdistetään myös terveellisen ruuan hintaan. Kirjoituksissa nähdään, että epäterveellistä ruokaa pidetään huomattavasti edullisempänä, kuin terveellistä ruokaa. Vaikka henkilöt haluaisivat ja osaisivat syödä terveellisemmin ja paremmin, ei heidän elintasonsa anna siihen mahdollisuutta. Toisissa kirjoituksissa tulee esille, että terveellisesti on mahdollista syödä vain, jos pystyy itse kasvattamaan vihanneksia ja kasviksia tai, jos vanhemmat avustavat terveellisen ruuan hankinnassa. Tämä mahdottomuus osallistua terveellisen elämäntavan ylläpitoon esiintyy naisten kokemuksissa usein halveksuntana itseään kohtaan. Naisten kirjoituksissa epäterveellisen ruokavalion, joka tuli suuressa osassa tekstejä esiin, kuvaillaan liittyvän myös välinpitämättömyyden tunteeseen. Ei koeta, että omalla elämällä olisi niin paljoa merkitystä, että terveellisyydestä pitäisi huolehtia.

Ja sitten kysymys kehollisuudesta: millainen on köyhä ruumis, vähävaraisen ruumis. Silloin, kun jokainen sentti pitää laskea, ostaa halpaa ruokaa kaupasta, liikaa pastaa, nuudeleita, tortilloja ja leipää, syö liian vähän kasviksia, hedelmiä, kalaa ja hyvää lihaa. Silloin ihminen lihoo. Lihoo tietenkin siksikin, ettei jotenkaan välitä mistään, halveksii itseään, ei ajattele ansaitsevansa mitään hyvää ja oikeaa, kun kunnollinen elämäntalouden tunne on poissa joka

tapauksessa. Lihoo myös, koska tarvitsee lohtua, sitä syömisen tai jopa ahmimisen tuomaa hetkellistä onnea ja hyvää oloa. (H11)

Yllä oleva lainaus tuo esiin köyhyyden ja lihavuuden suhteen mielialaan ja sen aiheuttamaan tunnesyömiseen. Henkilön 11 kirjoitus osoittaa, kuinka lihavaa ruumista pidetään köyhyydestä kärsivällä normina. Kirjoitus tuo myös esiin, kuinka köyhyyttä kokevat tuntevat terveellisyyden ja tietynlaisen normien mukaisen kehon olevan helpommin etuoikeutetussa asemassa olevien saavutettavissa. Bourdieu selittää epäoikeudenmukaisessa asemassa olevien naisten ylipainoa sillä, että välttämättömistä tarpeista huolehtimisen jälkeen ei esimerkiksi ruuan laadun tai fyysisen terveyden tarkkailuun jää tarpeeksi resursseja (Dumas, Robitaille & Jette 2014, 142; Bourdieu 1984, 372–375). Halveksunta itseään kohtaan ylipainon ja epäterveellisyyden vuoksi voi liittyä myös riittämättömyyden tunteeseen tai kokemukseen tiettyjen modernien normien täyttämättömyydestä.

Monissa kirjoituksissa omalle ylipainolle annetaan syyksi myös liikunnan puute elämässä. Teksteistä näkyy, kuinka vaikeaa on yrittää yhdistää arkea ja tarvittavaa määrää liikuntaa, jos elämä sisältää paljon haasteita jaksamisen ja tulojen riittävyyden kanssa.

Olen lihava, koska minulla ei ole voimia liikkua. Ei ole rahaa syödä terveellisesti, miten nauttisinkaan luomusta. Kun tiskaaminen vie päivän koko voimat, terveellisen ruoan laittamiseen ei riitä voimia. Jatkuva halveksunta ja huono kohtelu terveydenhoitojärjestelmässä vieraannuttaa kehosta. Kohdellaan kuin esinettä ja aiheutetaan piittaamattomasti kipuja. (H12)

Yllä olevassa esimerkissä 32-vuotias korkeakoulutettu, pätkätöillä itsensä elättävä henkilö, tuntee voimattomuutta ja kokee, ettei voimien riittämättömyyden vuoksi pysty harrastamaan liikuntaa. Lainauksesta käy myös ilmi, että henkilö ei koe tässä tapauksessa halveksuntaa vain itseään kohtaan, vaan kokee, että myös ulkoiset tahot halveksuvat häntä ylipainon ja voimattomuuden vuoksi. Tällaiset kokemukset köyhyydestä konkretisoivat sitä, miten köyhyys vieraannuttaa sitä kokevaa ihmistä hyväosaisista. Kirjoituksia köyhyyden vaikutuksesta kehoon ja ylipainoon yhdistää kokemus olosuhteiden pakosta.

Naisten kirjoituksissa oli myös tyypillistä kertoa mitä kaikkea he eivät pysty tekemään, tai minkälaisia asioita ei ole mahdollista hankkia tulojen pienuuden vuoksi. Usein nämä asiat, joista naiset kokivat jäävänsä paitsi vähävaraisuuden vuoksi, liittyivät jollain tavalla omaan hyvinvointiin sekä itsestä huolehtimiseen.

Ei ole ollut varaa käydä kampaajalla, gynecologilla, hammaslääkärissä, ei ostaa lääkkeitä, uusia silmälasia, lämpimiä talvikenkiä [...] Ei ole myöskään varaa uusia Unisportin vuosimaksua ja mennä kuntosalille [...] ei ole varaa ostaa kunnollisia urheiluvaatteita.

Kuntosali on nuorien kauniiden ja rikkaiden valtakunta. [...] Vähävarainen ruumis ei yksinkertaisesti ole kunnollisesti hoidettu, siitä näkee kaiken sen kannetun huolen, elämän raskauden ja pahanolon. (H13)

Naisten kertomukset asioista, joita he eivät pysty hankkimaan köyhyyden vuoksi ovat oleellisia, koska luetellut asiat ovat arkipäiväisiä ja normaaleja hankintoja, joista ajatellaan, että tavallisen tulotason omaavan henkilön kuuluisi pystyä niitä hankkimaan. Kun tällaisia hankintoja ei pysty tekemään aiheuttaa se naisissa toiseuden tunnetta, kuten henkilön 13 kirjoituksessa nähdään, hänen kuvatessa kuntosalia ”nuorien, kauniiden ja rikkain valtakuntana”. Kehollisuuden ja köyhyyden suhteen nostaminen on oleellista, koska köyhyyskokemusten mukaan köyhyys liittyy ja näkyy vahvasti ruumiissa ja heikosti hoidettu ruumis kertoo ”huolen, raskauden ja pahanolon” tuntemuksista.

5.1.3 Toisten hyvinvoinnin asettaminen itsensä edelle

Sukupuolittunutta habitusta tutkineen Husson ja Hirvosen mukaan naisten habitus muovautuu vallitsevien rakenteiden ja käytäntöjen ehdoilla (2012, 45). Naisilla on edelleen miehiä hankalampaa saavuttaa rahaa, valtaa ja statusta yhteiskunnassamme, mikä saattaa aiheuttaa yrityksen kompensoida heidän alempaa statustaan korostamalla emotionaalisuutta erityisesti siten, että naiset pyrkivät pitämään huolta toisista ihmisistä (Husso & Hirvonen 2012, 45; Hochschild 1983). Tämä selittää osaltaan sitä, minkä vuoksi naisten kirjoituksissa toistui toisten ihmisten tarpeiden asettaminen omien edelle. Tällaiset kokemukset näkyivät erityisesti perheellisten naisten kohdalla. Useissa teksteissä tuli ilmi, että mikäli naiset halusivat hankkia lapselleen jotain uutta, naiset ottivat silloin itseltään jotain pois. Esimerkiksi henkilö 14 kertoi, että ” [m]ihinkään ylimääräiseen ei ole rahaa. Ei mihinkään. Jos haluan viedä lapseni vaikka museoon jätän itse yhden aterian syömättä.”

H15: Lapsille hankin pakolliset vaatteet, kierrätän yhtä pukua kolmella lapsella. Itselle toivon vaatteet lahjaksi mm siskoilta jouluna tai synttärinä. Saan jotain myös ystäviltä. Tingin omasta syömisestäni, jotta lapset saisivat vatsansa täyteen. Pyrin ostamaan hedelmiä ja kasviksia lapsille vaikka ne ovat kalliita.

Kirjoitukset osoittavat, kuinka itsestään selvänä pidetään lapsen etua verrattuna omaan hyvinvointiin. Henkilön 15 tapauksessa lapsille ostetaan jopa hedelmiä, vaikka tiedostetaan niiden olevan kalliita. Samalla itse syö sitäkin vähemmän. Toisinaan lasten etu asetetaan oman edelle jopa oman terveyden uhalla. ”[J]oskus kuun lopussa syön itse vain kerran päivässä ja muuten juon vettä ja kahvia, jotta lapsi varmasti saa tarpeeksi ruokaa”, kertoo henkilö 16.

Useat kirjoitukset hyvinvoinnin laiminlyömisestä korostivat ulkoisten asioiden ja materian hankintojen mahdottomuutta itselleen. Kuitenkin kirjoituksissa oli nähtävissä, että hyvinvoinnin laiminlyönti ulottui mahdollisesti myös fyysiseen terveyteen. Henkilö 17 on 29-vuotias perheellinen nainen, joka on tahtomattaan osa-aikaisessa työssä määräaikaisessa työsuhteessa. Hän kirjoittaa kokemuksistaan, että ”[s]airastumista ei uskalla edes ajatella. Kärsin itse useammasta vaivasta/sairaudesta, mutta omat lääkäri ja lääkekulut sekä hammaslääkäri ovat ensimmäisiä säästökohteita - valitettavasti. Lasten terveysasiat hoidetaan ja onneksi Suomessa on hyvä kouluterveydenhuolto.” Hänen kokemuksestaan siis voi todeta, että pelko tulevaisuudesta ja omasta pärjäämisestä on jatkuvasti läsnä. Omista lääkärikuluista ja terveydenhuollosta ollaan valmiita tinkimään, kunhan lasten terveydestä pystytään pitämään huolta. Tämä sairastumisen pelko toistui teksteissä usein. Rahan riittämättömyys aiheuttaa monilla aineiston henkilöillä pohdintaa siitä, ostaako mieluummin ruokaa vai lääkkeitä mahdollisen sairastumisen sattuessa. Teksteistä saa käsityksen, että terveyden laiminlyönti koetaan välttämättömänä tilanteena köyhyyttä kokevan henkilön arjessa.

5.2. Miesten köyhyyskokemukset

5.2.1. Aggressio ja turhautuminen

Miesten kertomuksissa heidän omista reaktioistaan ja kokemuksistaan köyhyyteen oli selkeästi nähtävissä erilaisia aggression ja ärtyneisyyden ilmauksia. Maskuliinisuuteen tavallisesti liitetään aggressiivisuutta, dominointia, kilpailuhenkisyyttä sekä ylimielisyyttä (Miller 2016, 333; Ridgeway 2011, 169; Connell 2005, 36). Aggressiivisuudella monesti tarkoitetaan sen fyysisiä muotoja, mutta tämä voi ilmentyä myös aggressiivisena argumentointina sekä kiivaana neuvotteluna (Ridgeway 2011, 113). Tässä tutkimuksessa tällaiset tunteet esiintyvät muun muassa ärtymyksenä, kritiikkinä, turhautumisena ja tyytymättömyytenä. Kirjoituksissa köyhyyskokemuksistaan miehet osoittavat syvää tyytymättömyyttään omaan tilanteeseensa työssä käyvänä pienituloisena sekä yleisesti suomalaisen yhteiskuntajärjestelmään.

Oikein näen punaista, kun kaupassa joku todellinen sosiaalipummi kantaa kaljaa ja tupakkaa, valittaen samalla kurjuuttaan. Ei tiedä kurjuudesta mitään! Aiemmat sukupolvet minunkin isovanhemmistani olivat torppareita ja myöhemmin maanviljelijöitä, hekään eivät joutuneet torppareina tällaiseen yhteiskunnan kurjuuteen, missä me nyt todellisuudessa olemme täällä maalla. (H18)

Miesten kokemukset voidaan liittää tyytymättömyyteen ja tuntemukseen oman aseman epäoikeudenmukaisuudesta. Miesten teksteissä tunteet usein kohdistuvat johonkin selkeästi

eroteltavaan yhteiskunnan ihmisryhmään. Henkilö 18 osoittaa ärtymyksensä kertomalla, kuinka ”oikein näkee punaista” ”sosiaalipummin” kohdatessaan. Kyseessä on kuusikymppinen maanviljelijämies, joka kokee olevansa yhteiskunnan sylkykoppi. Hän tuo tekstissään esille tyytymättömyyttään maanviljelijöiden kohteluun ja todella pieniin ansiotuloihin sekä olemattomaan ymmärrykseen ylemmältä taholta. Mies työskentelee ammatissaan kokopäiväisesti maatilaa pyörittäen ansaiten siitä alle 10 000 euron ansiotulot vuodessa. Tämä epäoikeudenmukainen asetelma saa miehen kiihtymään tekstissään ja kohdistamaan ärsyyntymisensä ”sosiaalipummeihin” eli sosiaaliturvan varassa elävään ihmisryhmään.

Toisissa tapauksissa miehet kohdistavat turhautumisensa erityisesti yhteiskunnan rakenteita kohtaan.

Minä olin yrittäjä ja jouduin maksamaan kaikki viulut itse. Siitä lähtien olen ollut sitä mieltä, että yhteiskunta ei noteeraa yksinyrittäjiä kun vain vaalivuonna. Yhteiskunta suorastaan työntää yksinyrittäjät oman onnensa nojaan yhteiskunnan ulkopuolelle. Paitsi, että rahat kyllä kelpaavat. On tämä nurinkurinen hyvinvointivaltio. (H19)

Henkilö 19 on turhautunut yksinyrittäjien kohteluun ja kokee, että yhteiskunta ei tue heitä tarpeeksi. Kirjoituksessa tuodaan esille hyvinvointivaltion kritiikki, kuinka Suomea on aina pidetty edistyksellisenä hyvinvointivaltiona, mutta käytännössä miehen henkilökohtaisen kokemuksen mukaan hyvinvointivaltion agenda ei toteudu. Turhautumisen kohdistaminen yhteiskuntaan henkilön 19 tavoin, on miesten teksteissä yksi selkeä linja. Toiset sanoittavat kritiikkinsä suoraan koskemaan eliittinä, oikeistona tai porvareina pidettyä ryhmää. Teksteissä kerrottiin esimerkiksi henkilön 20 tavoin, että tuntevat ”[r]ehellisesti sanoen myös moraalista vihaa ja halveksuntaa oikeiston suuntaan kehityksen takia”. Turhautuminen Suomessa esiintyvään köyhyyteen sekä omaan henkilökohtaiseen köyhyyteen tuotiin esille myös ilmauksilla ”herrojen” tekemistä päätöksistä Arkadianmäellä, jotka miesten mukaan keskittyvät vain talouden nousuun.

H21: Minulla oli paha alkoholiongelma vuosina 2003-2008. Todennäköisesti iso syy ongelmaani oli pätkittäiset työsuhteet ja siitä aiheutunut huono itsetunto. Lisäksi 2000-luvun alussa tunsin jonkunlaista kykenemättömyyttä hoitaa perhevelvollisuksiani riittävästi. Onneksi halusin päästä takaisin normaaliin elämään ja selvisin päihdekuntoutuksen kautta raittiiksi, jota on jatkunut nyt 7,5 vuoden ajan. En toivo samaa viinahelvettiä pahimmalle vihamiehellenikään paitsi nykyisille porvaripoliitikoille. He kun ovat mielestään niitä oman onnensa seppiä.

Henkilö 21 kertoo kirjoituksissaan pitkään jatkuneen pätkätyöputken aiheuttamasta alkoholiongelmasta. Köyhyyden aiheuttama lähes vihainen reaktio ”porvaripoliitikkoja” kohtaan on hänen kohdallaan äärimmäisen voimakas, sillä toivoo heille hänen kohtaloaan, jota hänen mukaan ”ei toivo edes vihamiehilleen”. Yleisesti feministisessä tutkimuksessa maskuliinisuuteen liitetään olennaisena osana valta ja hallinta ja yhteiskunnassa heidän usein odotetaan etenevän esimerkiksi työelämässä korkeammalle kuin naisten (Connell 2005, 82). Aineiston miehet ovat tilanteessa, jossa köyhyyden kokeminen on aiheuttanut vallantunteen heikkenemisen. Kontrollin menettäminen omasta elämästä saattaa siis näyttäytyä habituksen kriisiytymisenä hysteresis -ilmiön tapaan, minkä takia miehet kirjoituksissaan tuovat tuntemuksiaan esiin tyytymättömyyden ja turhautumisen avulla.

Toisten kirjoituksissa turhautuminen tuodaan esille huomauttamalla, että on samantekevää, onko henkilö työsuhteessa vai työttömänä.

H22: olipa töissä tai työtön, mitään ylimääräistä ei jää käteen ja peruspäivärahalla tukineenkin tilanne on sama. Nykyisellä linjalla moni ajattelee tulevaisuuden näkymät työttömänä ja työssä ovat samat, yhtään ei jää säästöön, eikä tulevaisuutta voi suunnitella. Ihan sama onko työtön vai töissä, joten miksi mikään pakko ja heikennykset ansiosidonnaiseen motivoisi töihin?

H23: Vaikka käyn töissä niin netto tuloni jäävät n. 500 €/kk alle toimeentulominimin. 3 hengen toimeentuloraha on pakollisten menojen jälkeen 1170 €/kk. Jos lopettaisin työni elintaso nousisi mielenterveys paranisi. [...]What is the point!!!!

H24: todennäköisesti tässä näillä veron nostoilla yms on noin seuraavat 10-12 vuotta että jää palkasta laskujen jälkeenkuussa noin 50 - 200 euroa käteen millä pitää ostaa polttoaine ja syödä kuukausi.. jos sitä autoilua lisää verotetaan pitää lopettaa työssäkäynti ja myydä auto pois sillä tulee edullisemmaksi olla vaikka perus sosiaalipummi kun käydä töissä.

Teksteissä korostuu miesten tarve tuoda esille turhautumistaan heidän mielestään toimimattomaan sosiaaliturvaan sekä omaan palkkatasoon. Näissä tapauksissa köyhyyskokemukset tulevat ilmi ärsyyntyneisyytenä ja turhautumisena omien ansiotulojen ja verotuksen epäsuhtaan. Myös työttömyysturva joutuu kritiikin alle suurimmassa osassa miesten teksteistä. Miesten teksteistä oli myös nähtävissä tietynlainen ratkaisukeskeisyys. Useissa tapauksissa oma köyhyys saa heidät löytämään vikoja itsensä ulkopuolisista tekijöistä. Edellisissä lainauksissa nähtävissä oleva työn kannattavuuden pohtiminen sekä alla olevissa lainauksissa näkyvä ratkaisukeskeisyys ovat myös osoituksia miesten pyrkimyksestä reagoida köyhyyteen rationalisoimalla oma tilanne, ja tämä rationaalisuus johtaa heidän kohdallaan turhautumiseen.

H25: Ongelma etenkin pääkaupunkiseudulla on asumisen kalleus yhdistettynä osa-aikatyön yleistymiseen. [...] Pääasiassa sellaisilla itsensä elättäminen kaupungissa, jossa yksin saamisen alle 700 eurolla / kk voi rinnastaa lottovoittoon, on kuitenkin ongelmallista. Asumisen hintaa alas, vaikka pakkokeinoin

H26: Asumisen hinta puoleen niin kulutukseen jää enemmän rahaa ja samalla suomalaisten nuorten usko ja toivo tulevaisuuteen palautuu! Ihmisiä joilla ei ole toivoa ja uskoa, ovat yhteiskunnalle erittäin vaarallisia. [...] Suuret ikäluokat ovat ammatista riippumatta ostaneet asunnon 20-vuoden tuloillaan, suuret ikäluokat ovat vastuussa myös uskon palauttamisella nuorisollemme. HÄVETKÄÄ suuret ikäluokat tai korjatkaa tekemänne virhe!

Edelliset esimerkit osoittavat jälleen kirjoituksissa ilmi tulevan vihasuuden laajaa köyhyyttä kohtaan sekä tuodaan esille tilanteen epäreiluutta. Miesten teksteissä heijastuu toivottomuus sekä usko siihen, ettei köyhyydelle itse voi tehdä mitään vaan tilanteeseen ajautuu välttämättömästi olosuhteiden pakosta.

5.2.2. Mielensterveys ja riittämättömyys

Miesten kirjoituksista ei löydy samassa mittakaavassa tuntemuksia väsymyksestä, stressistä, ahdistuksesta tai muista rinnastettavissa olevista tunteista kuin naisten kirjoituksissa. Ridgewayn mukaan miesten kohdalla emotionaalisuus ja toisille tilan antaminen ovat edelleen epähaluttuja ominaisuuksia (2011, 170), mikä voi selittää tuntemuksien sanoittamisen puutetta miesten kohdalla. Miesten kirjoituksissa korostuivat kuitenkin maininnat mielensterveyden ongelmista. Miesten ominaisena roolina yhteiskunnassa on pidetty roolia vastuunkantajana perheen hyvinvoinnista (Behnke & Meuser 2001, 159; Doblytè 2020, 698). Doblytè korostaa roolin olevan maskuliinisuudelle niin tärkeä, että, jos mies ei kykene esimerkiksi työttömyyden tai rahattomuuden vuoksi elättämään perhettään, nostaa se huomattavasti riskiä kokea mielensterveysongelmia (2020, 698). Mielensterveysongelmien ilmaantuvuus miesten teksteissä todistaa kuitenkin, että miehillä on naisten tapaan henkisiä ongelmia ja vaikeuksia jaksamisen kanssa, mutta selkeä ero näkyy siinä, etteivät miehet kerro niistä samalla tavalla erittelemällä tuntemuksia vaan nimenomaan tuomalla esiin olemassa olevia masennusdiagnooseja tai muita mielensterveyteen liittyviä todettuja terveysongelmia.

Miesten kirjoituksissa köyhyyden aiheuttamat mielensterveysongelmat näkyivät myös pohdintana itsetuhoisuudesta. Henkilön 27 tapauksessa 48-vuotias mies on kokoaikaisessa työssä, mutta suuren velkamäärän vuoksi kertoo, että ”[j]oka päivä miettii onko tämä tän arvosta ja ei ole ehkä vuoden elän ja sit se on loppu”. Köyhyyden kokemus miehillä on siis niin lamaannuttavaa, että saa toiset pohtimaan elämän päättämistä. Itsetuhoisuuden

esiintyminen miesten kirjoituksissa voi olla osoitusta myös aiemmin mainitun aggression ja turhautumisen kohteen kääntymisestä ulkopuolisten tekijöiden sijasta itseä kohtaan. Monien miesten kirjoituksissa esiintyvät kuvailut masennuksesta. Se, ettei rahaa ole käydä isommissa kaupoissa tai kyvyttömyys nauttia elämästä liian vähäisen työmäärän vuoksi näyttäytyy miesten teksteissä masennuksen ja arvottomuuden kokemuksina. Toisilla masennus on ollut niin vakavaa, että he ovat joutuneet jäämään työstä kokonaan sairauslomalle. Henkilön 28 tapauksessa köyhyys ja sen aiheuttama masennus on saanut työhön osallistumisen tulevaisuudessa tuntumaan mahdottomalta.

Kerran oli niin paljon rahaa, että pääsin käymään Citymarketissa. Äiti antoi pienestä eläkkeestään. Olin sairauslomalla väsymyksen, uupumuksen, masennuksen ja ahdistuksen vuoksi kahdesti. Nyt olen lomalla, ja ajatus työhönpaluusta tuntuu mahdottomalta. Velkoja on kuitenkin tällä hetkellä toistasataatuhatta - kolme kiinteistöä, joista kaksi remontissa [...] täytynee muuttaa takaisin sinne jumalanselän taakse ja aloittaa systemaattinen syrjäytyminen. (H28)

Yllä olevassa 46-vuotiaan miehen kertomuksessa on huomattavissa köyhyiden aiheuttama lohduttomuus. Hän kertoo suurista veloistaan, jotka pakottavat hänet jäämään epämieluisaan työhön, joka ei kuitenkaan häntä edes kunnolla elätä. Tällaiset köyhyiden kokemukset saavat miehet kokemaan arvottomuuden tunnetta ja tietynlaista epäonnistumisen tunnetta. Kun miehen yhteiskunnallinen rooli ei toteudu perheen elättäjänä, syntyy heille negatiivisia tunnereaktioita. Naisten tapaan siis myös miehillä köyhyys voi aiheuttaa arvottomuuden ja ahdistuksen kokemuksia, mutta miesten kirjoitusten perusteella ei niin usein. Miesten kohdalla arkipäivän henkisen rankkuuden kokemukset ja tunteet eivät ole yleisiä, vaan miesten teksteissä tämän suuntaiset kokemukset näyttäytyvät synkemmässä valossa masennukseen liittyvinä tunteina. Tämä miesten erilaisten sisäisten pahan olon tunteiden liittäminen todettuihin mielenterveysongelmiin voi toimia heidän keinona rationalisoida omat kokemuksensa. Jo aiemmin todettu miesten tapa rationalisoida oma köyhyiden aiheuttama tilanne voi siis ilmetä myös tässä yhteydessä.

Connellin (2005, 36) mukaan miesten habitukseen liittyvä kilpailuhenkisyys vahvistaa maskuliinisuutta, ja maskuliinisuuksia on olemassa erilaisia. Nämä maskuliinisuudet voivat siis olla kilpailuasetelmassa keskenään. Hyväpalkkaisen työelämässä vahvasti kiinni olevan miehen dominoiva asema suhteessa mieheen, jolla on alempi työmarkkina-asema voi aiheuttaa miehissä riittämättömyyden tunteita. Miesten kirjoituksissa oli tyypillistä tuoda esiin omaa alemmuudentunnetta ja pitää normaalina, tavoiteltavana asiana urakehitystä sekä tienaamista.

Ihminen on vain sen verran sosiaalinen eläin, että tämänkin arvostamiseen sitä pitää keskittyä, koska kaikki ympärillä tuntuvat arvostavan tienaamista, uralla etenemistä ja muuta työelämään liittyvää. Osittain tämä saattaa olla täysin pääni sisällä, mutta sitä se alemmuudentunne teettää. Sitä alkaa vain pitää luonnollisena, että itse on kaiken ulkopuolella ja jokin perustava omanarvontunne puuttuu, mikä muilla on. (H29)

Henkilö 29 kirjoittaa tekstissään, kuinka rahattomuus ja työnteko vaikuttavat negatiivisesti hänen unen saantiinsa, talouden pyörittämisen ollessa jatkuvasti mielessä. Hän kertoi, että ”[p]uolison ja ystävien tuki oli tietysti hyvin tärkeä, mutta ei sekään loputtomiin kannan, kun itse tuntee itsensä täysin epäonnistuneeksi”. Myös henkilö 30 tuo esiin ongelmallisina pidetyt työmarkkinat ja tyytymättömyyden omaan asemaansa sekä siitä johtuvan epäonnistumisen tunteen.

Sitä tuntee itsensä kaikin puolin petetyksi ja epäonnistuneeksi niinkuin varmaan kaikki nykysuomessa joilla on maailman paras koulutus maassa jossa on maailman paskimmat työmarkkinat. [...] viimeksi tänään aamulla heräsin klo 5 ja ensimmäinen ajatus oli että tuleekohan tästä koskaan mitään? Ihme kyllä psyykkinen rasitus ei ole ainakaan vielä johtanut mihinkään tyhmään itsetuhoon. (H30)

Miesten teksteissä korostuivat heidän tiedostamisensa yhteiskunnan ja yhteisön asettamista odotuksista aikuiselämälle sekä järjestäen epäonnistumisen tunne, jos elämä ei näytä siltä, miltä toiset ihmiset odottivat sen näyttävän. Henkilön 30 tekstissä heijastuu myös tunne epätoivosta eikä työolosuhteita Suomessa koeta sellaisina, että oma asema pystyisi kehittymään parempaan.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustehtäväni oli tarkastella työssä käyvien henkilöiden köyhyyskokemuksia ja niiden sukupuolittuneisuutta. Analyysin perusteella voidaan sanoa, että eroja sukupuolten välisissä reaktioissa oli selkeästi. Työperäisen köyhyyden kohdatessa aineistoni perusteella naiset reagoivat tilanteeseen usein emotionaalisemmin kuin miehet. Naiset kokevat arjen raskaasti ja sanoittavat köyhyyden aiheuttamat tunteensa olevan muun muassa stressin, väsymyksen ja ahdistuksen tuntemuksia. Naiset myös toivat esille tuntemuksia toiseudesta, monet kokivat oman hyvinvoinnin olevan toissijainen muiden hyvinvointiin verrattuna. Tällaiset tuntemukset voidaan selittää naisen habitukseen vahvasti liitettyllä emotionaalisuudella ja hoivan tarpeella (Miller 2016, 333; Ridgeway 2001, 63). Oman hyvinvoinnin laiminlyöminen toisten ihmisten kustannuksella todistaa naisten habitukseen sisältyvän hoivan voimakkuutta.

Naisten kohdalla tuli erityisen selkeästi esille köyhyyden aiheuttamat kokemukset, jotka näkyivät omassa kehollisuudessa. Tavallisimmin tämä esiintyi naisten kertomuksena omasta ylipainosta ja sen aiheuttamasta itsensä halveksimisen tunteesta. Naiset vaikuttivat yhdistävän oman ylipainonsa epäonnistumiseen sekä tunteeseen, etteivät ole sitä mitä naiselta vaaditaan työelämässä tai omassa arjen elämässään. Lihavuus aiheuttaa kaikissa sosiaalisissa luokissa stigmaa ja syrjintää (Khalat, Jusot & Ville 2009, 1696), mikä voi osaltaan selittää miksi naiset nostavat oman lihavuuden negatiivisessa valossa esille niin usein. Miesten teksteissä mainintoja ylipainosta ei ole löydettävissä, mikä Khlattia ym. tulkiten voi johtua siitä, että etenkin alemman sosiaaliluokan miehissä kookasta ruumista pidetään jopa toivottavana ominaisuutena.

Tulokset osoittivat mielikuvan yhteiskunnan asettaman miehen roolista olevan hyvin voimakas. Miesten teksteissä korostui heidän tavoitteensa täyttää miehen rooli niin perheessä kuin työelämässäänkin. Tämän epäonnistuessa liian pienien tulojen vuoksi, miehet reagoivat monin eri tavoin, kuten osoittamalla aggressiota, turhautumista sekä tilanteen rationalisoimista. Saamani tulokset mukailevat Milla Rajalan (2016) köyhyyskokemuksia tutkivan pro gradu- tutkielman tuloksia, jossa miesten yhteiskuntakriittisyys sekä tunne kuuluvuudesta toisten alapuolelle nousivat yhdeksi päätulokseksi. Aineistossani miehet selkeästi asemoivat itsensä kuuluvaksi johonkin ”alempaan” ryhmään ja he kritisoivat siitä positioista ylempiä tahoja, kuten poliitikkoja ja päättäjiä. Työssä käyvien köyhien joukko miesten kohdalla kuitenkin myös asemoi itsensä parempaan asemaan, kuin työttömät sillä osassa teksteistä arvosteltiin kovin sanoin sosiaaliturvan varassa eläviä ja haluttiin tehdä eroa heihin.

McNayn (1999) mukaan miehillä on sosiaalisissa paikoissa huomattavasti enemmän tilaa, naisten julkisen tilan jäädessä hyvinkin pieneksi. Tämä näkyy aineistoni tuloksissa siten, että sukupuolten välinen tilan jakautuminen ohjaa habitusta ja voi selittää, miksi naiset reagoivat negatiivisen tilanteen kohdatessaan keskittymällä tarkastelemaan itseään ja omia vikojaan kun taas miehet ovat kovaäänisempiä ja etsivät usein laajempia yhteiskunnallisia epäkohtia. Naisten ja miesten kokemusten eroja selittävät tilan jakautumiseen liittyvät dispositiot, joilla tarkoitetaan menneisyydessä kehittyneitä tuntemuksia, arvostuksia ja kokemuksia. Tilan jakautuminen eri tavalla sukupuolten välillä kehittää naisille ja miehille erilaisia dispositioita, mikä näkyy heidän habituksessaan ja kokemuseroissa. Tulokset osoittavat esimerkiksi sen, että naiset eivät reagoi kirjoitusten perusteella omaan epätoivottuun köyhyyteen rationalisoimalla tilannetta tai ratkaisukeskeisyydellä, samalla tavalla kuin

miehet. Tämä on osoitusta julkisten tilojen ja toimijuuden jakautumisesta eriarvoisesti miesten ja naisten välille.

Tuloksissa näkyvät reaktiot työperäiseen köyhyyteen ovat seurausta intressin ja kentän epäsuhdasta. Ihmiset osallistuvat työmarkkinoille ansaitakseen elantoa. Jos työstä ansaitsee vain pientä tuloa tai ihminen kokisi ansaitsevansa enemmän, kuin mitä sillä hetkellä saa, ei intressi osallistua työmarkkinoille ole enää tarpeeksi voimakas. Yhteiskunnassa jaotellaan töitä usein myös hyviin ja huonompiin töihin. Mikäli henkilö on töissä aliarvostetussa ammatissa, ei siitä välttämättä saa statusta, johon hän pyrki osallistumalla työmarkkinoille. Tämä ilmiö korostui erityisesti miesten teksteissä. Miehistä oli huomattavissa, että he kokivat nimenomaan aliarvostetun työmarkkina-aseman epäoikeudenmukaisena ja sanoittivat tunteuksiaan siihen liittyen voimakkaasti.

Vaikka naisten ja miesten köyhyyskokemuksissa olikin paljon eroja, kokemukset kuitenkin olivat seurausta samankaltaisesta ulkopuolelle jäämisen tunteesta. Sekä naisten että miesten kokemukset voidaan johtaa täyttymättömään yhteiskunnan asettamaan rooliin. Köyhyystutkimuksessa on tullut esille, kuinka erityisesti työssä käyvien köyhyys koskettaa yhä enemmän naisia, kuin miehiä, mutta itse kokemuksiin tämä ilmiö ei vaikuta.

7 LOPUKSI

Köyhyys työssä käyvien keskuudessa näyttäytyy yleisenä ja vakavana ongelmana. Tutkimuksen perusteella on huomattavissa, että köyhyys työssä käyvän arjessa ilmenee kokonaisvaltaisena ongelmana ja vaikuttaa elämän ja perusarjen monella eri osa-alueella. Tutkimuksen aineiston perusteella oli selkeää, että köyhyys vaikuttaa niin mielenterveyteen, jaksamiseen, omanarvontunteeseen sekä sosiaalisen elämän ylläpitoon. Tutkimus toi esille, että monet köyhyyttä kokevat työssä käyvät eivät kokeneet elämäänsä oikeudenmukaiseksi tai joissain tapauksissa edes elämisen arvoiseksi. Ongelma on siis laaja ja todellinen osa hyvin monen suomalaisen elämää.

Tuloksissa on hyvä huomioida, että miesten osuus aineistossa on huomattavasti naisten osuutta pienempi. Miesten kokemusten kattavuus ei siis edusta laajaa miesten joukkoa. Suuremmalla miesten otannalla, kokemukset olisivat voineet olla eriäviä, ja mahdollisesti naisten kokemusten kanssa samankaltaisuutta olisi voinut löytyä enemmän. Kuitenkin tutkimus esitteli hyvin tyypillisiä miesten ja naisten köyhyyteen liittyviä kokemuksia ja reaktioita.

Tutkimukseni tulokset viittaavat siihen, että vallitseva mielikuva työpaikan takaamasta taloudellisesta turvasta ei todellisuudessa pidä paikkaansa. Työssä käyvien köyhyys tulee nostaa voimakkaammin esiin keskusteluissa tulevaisuuden Suomesta. Epätyypillisten työsuhteiden määrän jatkuvasti kasvaessa ja sen aiheuttaman köyhyyden noustessa, on tärkeää tutkia köyhyyden syitä lisää ja etenkin etsiä keinoja, joilla ongelmaa pystyttäisiin kitkemään. Ensiarvoisen tärkeää tulevaisuudessa on myös tarttua sukupuolten epätasa-arvoiseen köyhyteen. Naisten määrä osa-aikaisissa työsuhteissa on runsaasti miehiä suurempi, mikä kertoo vahvasti sukupuolen perusteella jakautuneista työmarkkinoista. Näiden epäkohtien eteen on tehtävä tutkimusta ja töitä, jotta voimme myöhemmin kutsua Suomea tasa-arvoiseksi yhteiskunnaksi työmarkkinoiden osalta.

LÄHTEET

Abrantes, Pedro (2013): Socialization and Inequality: A biographical approach to the working class in Portugal. *Current Sociology* 61:7, 984–1002

Airio, Ilpo & Niemelä, Mikko (2004): Turvaako työ köyhyydeltä? Tutkimus työssä olevien köyhyydestä vuosina 1995 ja 2000. *Janus* 12:1, 64–79

Airio, Ilpo (2006): Työn ja toimeentulon sidokset kuudessa OECD-maassa 1970–2000. *Janus* 14:3, 294–311

Behnke, Cornelia & Meuser, Michael (2001): Gender and habitus: Fundamental securities and crisis tendencies among men. Teoksessa B. Baron & H. Kotthoff (toim.), *Gender in Interaction: Perspectives on femininity and masculinity in ethnography and discourse (153–174)*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company

Bordo, Susan (1993): *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture and the Body*. Berkeley, CA: University of California Press

Bourdieu, Pierre (1984): *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press

Bourdieu, Pierre (1990): *The Logic of Practice* (käänt. R. Nice). Stanford: Stanford University Press

Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J. D. (1992): *An Invitation to Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press

- Connell, Raewyn (2005): *Masculinities*. Berkeley: University of California Press
- Danziger, Sheldon & Gottschalk, Peter (1986): Work, poverty and the working poor: a multifaceted problem. *Monthly Labor Review* 109, 17–21
- Doblytė, Sigita (2020): ‘Women are tired and men are in pain’: gendered habitus and mental health care in Spain. *Journal of Gender Studies* 29:6, 694–705
- Dumas, Alex, Robitaille, Jeanne & Jette, Shannon L. (2014): Lifestyle as choice of necessity: Young women, health and obesity. *Social Theory & Health* 12:2, 138–158
- Euroopan tasa-arvoinstituutti (2019): Tasa-arvoindeksi 2019. Saatavilla <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2019-finland#downloads-wrapper>, luettu 3.12.2020
- Fraser, Neil, Gutiérrez, Rudolfo & Péna-Casas, Ramon (2011): *Working Poverty in Europe: A Comparative Approach*. Chippenham: Palgrave Macmillan
- Garner, Betsie & Grazian, David (2016): Naturalizing Gender through Childhood Socialization Messages in a Zoo. *Social Psychology Quarterly* 79:3, 181–198
- Goerne, Alexander (2011): A Comparative Analysis of In-Work Poverty in the European Union. Teoksessa Fraser, Neil, Rudolfo Gutiérrez & Ramon Péna-Casas (toim.), *Working Poverty in Europe: A Comparative Approach (15-45)*. Chippenham: Palgrave Macmillan
- Grenfell, Michael (2010): Interest. Teoksessa Grenfell, Michael (toim.), *Pierre Bourdieu: Key concepts (153-170)*. Durham: Acumen Publishing Limited
- Happonen, Mika (2002): Työssä käyvien ja työttömien kokemat toimeentulon ongelmat ja ongelmien syyt 1990-luvun talouslaman jälkeen Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 67:2, 122–133
- Hardy, Cheryl (2010): Hysteresis. Teoksessa Grenfell, Michael (toim.), *Pierre Bourdieu: Key concepts (131-148)*. Durham: Acumen Publishing Limited
- Hemming, Mia (2016): Työssäkäyvät köyhät. *Työeläke* 4, 26
- Hochschild, Arlie Russel (1983): *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*. Berkeley, CA: University of California Press
- Husso, Marita & Hirvonen, Helena (2012): Gendered Agency and Emotions in the Field of Care Work. *Gender, Work & Organization* 19:1, 29-51

- Jakonen, Mikko (2019): Työssäkäyvän köyhän elämä vaatii jokapäiväistä rohkeutta. Teoksessa Hetemäki, Ilari, Hannu, Koskinen, Tuija, Pulkkinen & Esa Väliverronen (toim.), *Kaikenlaista rohkeutta (97-114)*. Helsinki: Gaudeamus
- Julkunen, Raija (2010): Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Tampere: Vastapaino
- Kantola, Johanna, Nousiainen, Kevät & Saari, Milja (2012): Tasa-arvo toisin nähtynä: Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Helsinki: Gaudeamus
- Khlat, Myriam, Jusot, Florence & Ville, Isabelle (2009): Social origins, early hardship and obesity: A strong association in women, but not in men? *Social Science & Medicine* 68:9, 1692-1699
- Kim, Marlene (1998): The Working Poor: Lousy Jobs or Lazy Workers? *Journal of Economic Issues* 32:1, 65-78
- Leana, Carrie R., Mittal, Vikas & Stiehl, Emily (2012): Organizational Behavior and The Working Poor. *Organization Science* 23:3, 888–906
- Lukkarinen, Henri (2018): Vastentahtoiset osa-aikatyöt yleistyneet 2010-luvulla. *Tieto & Trendit*. Saatavilla <<http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/vastentahtoiset-osa-aikatyot-yleistyneet-2010-luvulla/>>, luettu 28.11.2019
- Maton, Karl (2010): Habitus. Teoksessa Grenfell, Michael (toim.), *Pierre Bourdieu: Key concepts (49-65)*. Durham: Acumen Publishing Limited
- McNay, Lois (1999): Gender, Habitus and the Field: Pierre Bourdieu and the Limits of Reflexivity. *Theory, Culture & Society* 16:1, 95-117
- Miller, Diana L. (2016): Gender, Field, and Habitus: How Gendered Dispositions Reproduce Fields of Cultural Production. *Sociological Forum* 31:2, 330–353
- Morgan, Kathryn Pauly (1991): Women and the Knife: Cosmetic Surgery and the Colonization of Women's Bodies. *Hypathia* 6:3, 25–53
- Rajala, Milla (2016): Kaksi kertomusta köyhyydestä: Suomalaisten sukupuolittuneet köyhyyskokemukset. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu.
- Ridgeway, Cecilia L. (2011): Framed by Gender: How Gender Inequality Persists in the Modern World. Oxford: Oxford University Press

Sauli, Hannele (2013): Naisten ja miesten tuloerot erilaisissa kotitalouksissa. Teoksessa M. Pietiläinen (toim.), *Työ, talous ja tasa-arvo (153–173)*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla <http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ytytata_201300_2013_10369_net.pdf>, luettu 30.11.2020

Suikkanen, Asko, Linnakangas, Ritva & Martti, Sirpa (2002): Työllisyyden muutos ja koulutuksen merkitys. *Aikuiskasvatus* 22:2, 114–123

Tanner, Niina (2017): ”Mulle, mulle- ja sosiaaliluukulle”. Palkkatyököyhyyden taloudelliset kustannukset veronmaksajille. *Palvelualojen ammattiliitto PAM. Julkaisuja* 1/2017

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2020): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu] Osa-aikaiset ja määräaikaiset työsuhteet. Saatavilla <https://findikaattori.fi/fi/53>, luettu 3.12.2020

Toivanen-Visti, Outi (2019): Työtekevien köyhyys on lisääntynyt ja se tulee kalliiksi yhteiskunnalle – yksilölle se on kuin elämä jäisi odotustilaan. MustRead. Saatavilla <https://www.mustread.fi/artikkelit/tyotatekevien-koyhyys-on-lisaantynyt-ja-se-tulee-kalliiksi-yhteiskunnalle-yksilolle-se-on-kuin-elama-jaisi-odotustilaan>, luettu 3.12.2020

Työ- ja elinkeinoministeriö (2019): Työ- ja elinkeinoministeriön näkemys Suomen työmarkkinoista: Työmarkkinoiden nykytila, kehitysnäkymät ja tavoitetilat. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:4. Helsinki

AINEISTO

Jakonen, Mikko (Jyväskylän yliopisto): *Töissä ja köyhä 2015* [sähköinen tietoaineisto]. Versio 1.0 (2019-06-24). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3321>